

Блзгарскы Книжици.

ЧАСТЬ I.

1858. АПРИЛИА.

КНИЖКА ПРЪВА.

ЖИТИЕ СВЕТИ-КЛИМЕНТОВО.

(Вижъ Книж. № 4, страницъ 110.)

Но отудани-те еретици пребивае во исто ослепление и не щех да исправятъ криво-то си зүеніе; нбо гордость-та не имъ даваше да познаатъ неаепость-та на змствзкамье-то си за истина-та: И того ради змножиа мзүеніа-та; нбо, пощо взедое дозволеніе отъ князь-о да постыпкатъ со светїи-те, како що сакаеть сами: тога и извадіе ихъ отъ темница-та и и подвергнае на безуселовецни мзүеніа, безъ да гледзеть ни на старость, ни на болестъ, отъ коа-то мнозина страдае, вслехъ много-то мзүеніа, що беа претърпели. Обауе Светополкъ, кой-то рлбски беше преданъ на еретици-те, не знаеше ни що за таа ихна лютость и свирепостко, зашо тога онъ не се сго-

ди тамо, нмако светѣи-те не тѣа пострадае тоа, що пострадае: защо, ако и да беше онъ всегда поути совершено преданъ на еретици-те, но поутиаше и добродетель-та на светѣи-те, и особено се зъмили онъ отъ како се утрон уздо-то. По тѣа безумеловечни мученїа еретици-те предадоу светѣи-те на воини да ѣ отнесатъ осого единъ отъ другїи въ приднѣвски-те страни. Воини-те, кои-то естествоно бѣа люди гърци (варвари) и скирепи, защо бѣа Немци; а пакъ отъ друга страна имѣе заповѣдъ отъ еретици-те да се обходатъ строго со светѣи-те. И така воини-те пощо извадиѣ угодици-те отъ градъ-о надворъ, ѣ соблекоу оголь голи и ѣ клеуеа по земни, и съ той наущинъ двѣ заа имъ приуинавае срамъ и стѣдъ, кои-то е велика въ тѣа страни отъ студени-те северни ветрови. За да се обходатъ така со светѣи-те на воини-те беше поръчано отъ врази-те на православїе-то. Кога веке се удалиѣ много отъ градъ-о, тога воини-те оставиа узници-те и се вратиа назадъ. Исповѣдници-те Христови припомнае тога, що Господъ заповѣда ако ѣ гонатъ отъ единъ градъ да бѣгаеъ въ другїи, того ради они въ Българїа пламенно жѣлаеа да идатъ, за Българїа постоянно мислеа, Българїа да ѣ воспоконтъ се надееа. Но и тамо не ще можеа да достигнатъ, ако не ходѣа безъ пѣтъ и скришемъ, имѣещи велики нѣжда за адење и облекло; защо ако разбереа еретици-те намеренїе-то имъ непременно тѣа имъ препатствѣвае; того ради они гледае да избѣгнуваеъ на пѣтъ всекоа встрѣта. И така, страха ради, принудени бѣе да се разделатъ единъ отъ другиго, и да се разсеатъ въ разни страни. И тоа би не безъ Божїе произволенїе, за да се проповѣдетъ Евангелїе-то въ поветѣе страни. Тога Климентъ зѣде со себе Назма и Ангеларїа, и се управи съ ними конъ Днѣвѣ, и по лекое време стигнае въ единъ градъ, гдѣ имъ се представи возможность да снабдатъ съ пища и облекло измощени-те си тела.

СИНОДИКЪ

НА

Царя Бориса.

Ръкописъ отъ XIV вѣкъ.

I.

Исторіа-та на старо-българскъ-тъ писменность, коіа-то заключи кругъ-тъ на свой-тъ дѣятельность заедно съ падение-то на българско-то Царство при Бориса и Романа сынове на царя Петра и внукове на царя Симеона, іестественно могла бы да почене възрождение-то си заедно съ политическо-то възрождение на Българіѣ въ свръшаніе-то на XII в. Книжевный-тъ той-зи застой ся іе продължавалъ около два вѣка с. р. отъ край на X до край на XII в. и ся іе ограничавалъ само въ народнъ-тъ Книжнинѣ. А духовна-та Книжнина Българска, коіа-то іе имала убѣжище въ монастыри-ти продължавала іе свое-то сущестованіе, а народный-тъ и общественный-тъ языкъ, кой-то ся изразяваше въ грамоти, въ проповѣди и въ духовни актове, заедно съ подпаденіе-то на Българи-ти подъ власть на В. Р. Имперіѣ, длъженъ бѣ да даде мѣсто-то на гръцкый-тъ языкъ. Заедно съ вторъ-тъ династіѣ на българскы-ти царіе почнахъ да ся поіавляхъ и писменни памятници на българскый-тъ языкъ. Случай-тъ още не ни іе открылъ ни іедно листце, коіе-то да ся относя до времѣ-то на

Асѣнія I и Іоанна I. Българска једна грамота, напечатана въ II т. въ извѣстія-та на Им. Академиѣ, и кой-то Шяфарикъ относѣ до врѣмя-то на Асѣнія I. доста је обіаснена — (и је доказано че таа се относѣ до врѣмя-то на Асѣнія II.) Нѣ ми имама въ рѣчь-ти си памятникъ, кой-то је на цѣло царуваніе по ветхъ отъ тѣхъ грамотъ, и ако бы послѣдніа-та да ни обіаснява нѣкои форми на българскій-тъ языкъ отъ XIII в. и разлива колко-годѣ свѣтъ на географическо-то и топографическо-то положеніе на Българіѣ въ тойзи вѣкъ, то друга-та рѣкопись за кой-то тука пишемъ, има доста важни извѣстіа не само за политическѣ-тъ, нѣ и за црковнѣ-тъ историѣ на Българіѣ въ XIII и XIV в.

Таја рѣкопись је пайдена прѣди, нѣколко години въ Трново и принадлежи на Г. Н. Х. Палаузова. Писана је на лѣщенѣ (гладка) хартиѣ въ 6^а ч. на листъ-тъ съ уставъ. Споредъ рѣкѣ-тъ относѣ се на XIV ст. Таја рѣкопись съдрѣжа Съборникъ или Синодикъ, кой-то се чете въ недѣлѣ-тъ на Православіе-то (првѣ-тъ недѣлѣ на Великій-тъ постъ) Той је прѣведенъ отъ грѣцкый языкъ съ заповѣдь на царѣ Бориса, кой-то је царувалъ отъ 1207—1217 год. Отъ съдрѣжаніе-то на тѣхъ рѣкопись видимъ, че причина-та, коѣ-то је побудила да се прѣведе той-зи Съборникъ на българскый языкъ и да се введе въ българскѣ-тъ цркви, је былъ обличителный-тъ Съборъ противъ Богомиловѣ-тъ ересь, кой-то бѣ събранъ въ Трново на 1210 год. Првый-тъ отдѣлъ на тѣхъ рѣкопись, кой-то се сврши съ славословіе на царѣ Бориса, може да се счита съвремененъ на самый-тъ Съборъ, и подиръ прѣписанъ въ XIV в. Послѣдующи-ти статьи, като историѣ-та за обновленіе-то на българско-то патриаршество, поминовеніе на българскы-ти царици; исчисленіе-то на патриарси-ти прѣславскы и трновскы, исчисленіе-то на митрополи-ти и на митрополити-ти въ българскѣ-тъ земѣ въ XIII и XIV вѣкъ, всѣко това је добавено по кас-

но подирь царуваніе-то Борисово отъ прѣписателя на Съборникъ-тъ, за да увѣковѣчи славъ-тъ на българскый-тъ родъ съ свѣтлѣти дѣяніи на българскы-ти царіе за да се утврди Православніе-то и да се възвеличи царство-то.

Прѣви-ти страници въ тѣхъ рѣкописъ сѣ изгубени, за това не знаеѣмъ какъ іе было заглавіе-то ѣ. Отъ 1 до 25 листъ сѣ прѣкъсваніе въ разни мѣста, издага се рядъ отъ такви вѣрованіи и учении, кои-то проклиня Православна-та црква, и кои-то сѣ сѣѣали по българскъ-тъ земѣ послѣдователи-ти на разни секти. Наредъ съ богохулно-то ученіе на Манихейци-ти, срѣщамъ нѣкои-си вѣрованіи на Массалианци-ти и Богомили-ти. Наредъ съ имена-та на безумни-ти сѣѣатели на лъжеученіи, намирамы имена на забранници на Православніе-то, на царіе и царици византийскы и на благочестиви пастыри на црква-тъ, кои-то сѣ залѣгали да очистиѣтъ истинно-то христово ученіе отъ лъжеви тълкованіи.

Борба-та на свѣтлѣ-тъ мысль съ тъмно-то ученіе іеретическо поченѣла іе, какъ-то видимъ отъ той-зи съборникъ на Ц. Бориса не по рано отъ XIII в. Нъ той-зи въпросъ: да се очисти блѣгърска-та црква отъ Богомилѣзмъ-тъ, кой-то въ врѣмя-то на Бориса поченѣлъ бѣ силно да се распространява, става вече въпросъ дръжавный, и се разрѣши на Съборъ-тъ, кой-то бѣ сѣзванъ съ повелѣніе на царя. Обаче потребность-та за да се очисти Православно-то ученіе отъ лъжеученіе-то на Еретици-ти іавѣла се іе прѣди той-зи Съборъ; Іоаннъ Екзархъ и пресвѣтеръ Козьма іасно сѣ изказвали тѣхъ потребность още кога-то Блѣгаріи іеле вѣзѣаше въ редъ-тъ на Христианскы-ти дръжави на Юговѣсточна-тъ Европѣ.¹⁾

¹⁾ Прѣвый-тъ въ четвърто-то слово на Шестодневъ-тъ ꙗ да се срамѣѣють убо вси пошибени и скверѣни Манихей и вси погани Словены (идолопоклонници) и вси языци зловерніе. — Другой-тъ въ слова-та си ꙗ на Еретики... рѣкоп. да Москов. Дух. Академіи.

Нъ прѣди да прѣдставимъ изложеніе-то отъ той-зи памятникъ на българскѣ-тъ старинѣ нахѣрены смѣ да прѣдваримъ съ нѣкои забѣлѣжванія, кои-то ще ни обяснѣтъ, съ кой начинъ и при какви обстоятелства влѣзли сѣ въ новообращеннѣ-тъ Българскѣ цркви еретическы ученія, кои-то ся бѣхъ породили на Вѣстокъ.

Обръщение-то на Българи-ти въ Христіанскѣ вѣрѣ, поченѣ-ло је съ крещеніе-то на царя Бориса и неговѣ-тъ челядь, нъ не је было всенародно, и отъ историческы-ти свидѣтельства виждамы, колко трудъ је ималъ Борисъ за да утвърди, ако не въ народъ-тъ си, а то въ челядь-тъ си спасително-то ученіе на Вѣрѣ-тъ Христовѣ. Идолопоклонници-ты, кои-то упорно сѣ стоѣли за лѣжевно-то ученіе на баци-ти си, какъ-то ся вижда отъ свидѣтельство-то на І. Екзарха, были сѣ многочисленны. Освѣтъ това обстоятелство присѣдилися още и прѣпиране-то между Римскѣ-тъ прѣстолю и цареградскѣ-тъ Патріархъ, това препиране поченѣ отъ Папѣ Николаѣ І. съ Патріарха Фотиѣ за изложение-то на Игнатіѣ, и ся свръши съ раздѣленіе-то на цркви-тъ. Извѣстно је какѣ роль је играла Българіѣ въ вѣрѣ-то на тѣѣ релігиозни прѣпирни. На Съборъ-тъ 867 г. рѣшено је было, че новонасадена-та црква българска ще ся подчини на цареградскѣ-тъ патріаршескѣ прѣстолю. Нѣѣ сумнѣніе, че въ вѣрѣ-то на тѣѣ несъгласіѣ на Гръци-ти съ Римляни-ти, сѣ ся поѣвили въ Българіѣ прѣви-ты послѣдователи Еретическы, кои-то бѣхъ излѣзли изъ Армєніѣ за да распространѣтъ ученіе-то си срѣдъ єдинъ народъ, кой-то не бѣ още окрѣпнѣлъ въ истинни-ти правила на Христіанскѣ-тъ вѣрѣ.¹⁾ Нъ не само Павликиѣ ся сѣ стремили въ Блѣ-

¹⁾ Petrus Siculus. Hist. manicheorum. ed. Gieseler. Goetting. 1846. in 4° Свидѣтельство-то на Петра Сицилійскаго, кой-то је научилъ за това отъ сами-ти Павликиѣ, кога је былъ въ Тѣфриѣ (868 - 869) изложено је въ

търниѣ за да распространѣтъ дуалистическо-то си учениѣ. Сектаторы ся сѣ появили ѣдни подиръ други, и таѣа страна имъ ѣе прѣдставѣала свободенъ расколъ, цѣлинъ, на коѣж-то по лесно ся прививаѣтъ ложни-ти понятѣя за Вѣрж-тѣ, кои-то ся прѣнасяхж на нѣѣжъ отъ кѣмъ вѣстокъ отъ разни отстапници отъ православнѣ-то. Отъ наставленѣ-то, коѣ-то бѣ проводилъ въ Бѣлгарѣжъ още при Бориса, Папа Николай I, и отъ обѣяснителни-ти отговори, кои-то даде той вѣрху извѣстни-ти 106 вѣпроса на кн. Бориса ¹⁾, видимъ че кога обрѣщенѣ-то на бѣлгарскѣй-тѣ царъ и на дворъ-тѣ му ся прочуло на Вѣстокъ и на Западъ, ревностны послѣдователи на учениѣ, противно на истинно-то Христѣанство отъ всѣдѣ хлунаѣли въ Бѣлгарѣжъ. Помежду имъ имало ѣе много Армяне и Гръци; ѣедни сѣ были послѣдователи Павликѣанскѣ, други — распространители на учениѣ-то Массалианско и Манихейско. Кога Борисъ ся пахождаше въ тѣсно сношенѣе съ Римскѣй-тѣ прѣстолъ, той не упусти да съобщѣ това обстоѣтелство на Папж Николаѣа I, « Вы пишѣте, — отговаря му Папа-та, — че Христѣане отъ разни страни, Гръци и Армяне и др. явили ся сѣ да проповѣдвѣтъ Христѣанство у васъ, всѣкѣй споредъ своѣ-то понятѣе... » Доста сѣ тѣя думѣ за да покажѣтъ отъ кога сѣ почепѣли да ся появиавѣтъ въ Бѣлгарѣжъ разни секти, кои-то подиръ ся слѣхж въ ѣеднѣ извѣстнѣхъ подъ имя-то Богъ и н.п.

Друго ѣедно обстоѣтелство, коѣ-то още повече разви ѣеретическо-то учениѣ на разни сектаторы не само въ Бѣлгарѣжъ, нѣ

писмо-то му до ѣеднѣ Бѣлгарскѣй Архѣепископъ, кому-то пише, че Павликѣансѣ-тѣ имѣтъ намѣренѣе да проводѣтъ въ Бѣлгарѣжъ проповѣдници за да проповѣдвѣтъ своѣ-то учениѣ и да заражѣтъ православни-ти съ своѣж-тѣ ѣересъ.

¹⁾ Labbei t. VIII. p. 516

и между други славянскы племена, — іе было стремлєніе-то на народный-тъ языкъ. Св. Кирилъ и Меодій, като проповѣдовахъ божественно-то ученіе на Българи-ти и на Маравци-ти, на языкъ, кой-то тѣ проумѣвахъ, по лесно и по свободно могли сж да го распространїтъ. Славянско-то богослуженіе распространило ся іе съ нецѣловѣрнѣ скорость помежду народи-ти, на кои-то высоки-ти истини, кои-то имъ ся проповѣдовахъ пѣлагахъ ся на родный-тъ имъ языкъ. Храмове-ты ся умножавехъ въ Моравскѣ-тѣ земїхъ, въ Българїи и Паннонїи. Нѣ въ тѣхъ послѣднїхъ область, коїа-то заключаваше въ себе Славонїи, южнѣ Венгріи, Штирии, и Кариниїи, нахождахъ ся нѣколко славянскы общини, кои-то бѣхъ приісли Христїанство-то прѣди проповѣдванїе-то, на св. Кирила и Меодїи. Тыїа общини нахождахъ ся подъ управленїе-то на Зальцбургскѣ-тѣ и Пассаускѣ-тѣ Епископи, и богослуженїе-то имъ ставашо на Латинскый языкъ ¹⁾. Кога ся поїавїхъ Славянскы-ты прѣвоучители, Славяне-ты въ тыїа страни бѣхъ увѣчєны като чуждъ свой-тъ языкъ, отмѣтихъ ся отъ чуждо-то имъ духовенство за да прѣстанѣтъ съ нови-ти проповѣдници. Извѣстно іе какъ борбѣ сж имали наши-ты прѣвоучители съ Латино — Нѣмско-то духовенство. Само подирь смръть-тѣ на Меодїи ученици-ты на Славянскы-ти апостоли принудїєны бѣхъ да оставѣтъ Моравїи и да трѣсѣтъ убѣжище въ Българїи, гдѣ-то Славянско-то богослуженїе бѣше вече установїєно. Запрещенїе-то, коїе-то Іоаннъ X бѣ наложилъ на Епископи-ти, кои-то служїахъ на Славянскый языкъ, бѣ подновєно около 925 год. на Съборъ-тъ Сплетскый (Сплатръ въ Далмациї) ²⁾. Това запрещенїе бѣ обїавїєно и на Чехы-ти отъ Іоанна XIII, кой-то, като основа Пражско-то Епископство, исцѣ-

¹⁾ Лобровский *Cyrell und Method. Praga* 1823 д. р. 87 ... *scgg.*

²⁾ *Farlati. Illyria Sacra* t. III, p. 91. *sqg.*

ди българско-то или Славянско-то богослужение и го замяни съ Латинско¹⁾.

Гонение-то које-то католическо-то духовенство подигна противъ Славянскѣ-тъ службѣ, іестественно найде оппозициѣ (противодѣйствиѣ) отъ послѣдователи-ти на Православнѣ-то. Славянско-то богослужение, като ся пѣдіаше отъ Моравиѣ, Панониѣ, Далмациѣ и Чехиѣ, дръжіаше ся още тайно въ многы мѣста, и способствовало іе да ся развиѣ учение съврѣшенно противно на онова, које-то на силѣ нмѣ нѣврзовахѣ католическо-то духовенство. Монастыри-ти ся оградяхѣ да нѣмѣтъ сношеніе съ Римъ. Помежду тыѣ монастыри были сѣ и таквы, кои-то, като прѣкратихѣ всѣко съобщение съ Грыцкѣ-тъ цркви, и отъ другѣ страна избѣгахѣ и сношеніе-то съ Римъ, и оставяли бѣхѣ уединены, не сѣ могли да ся оградѣтъ отъ іеретическы ученія, кои-то ся бѣхѣ появили въ Българиѣ. Іеретическы-ти ученія распространявахѣ ся на народный-тъ языкъ, кой-то бѣ изпаденъ отъ Римско-то духовенство изъ Паннониѣ и Моравиѣ, лесно нахождахѣ си послѣдователи въ народъ-тъ, кой-то не бѣ ся още укрѣпилъ въ истинни-ти правила на Христианскѣ-тъ вѣрѣ. Българе-ты, кои-то бѣхѣ приѣли Христианство-то не можахѣ скоро да отстапѣтъ отъ языческы-ти заблужденія, и много врѣмя подиръ обръщение-то нмѣ, проповѣдници-ты заглѣгахѣ съ всичкѣ-тъ си силѣ да искоренѣтъ тыѣ обычаѣ²⁾. Извѣстно іе че Цариградскый-тъ Съборъ 869 год. запрѣтилъ іе на Славяни-ти въ Оракиѣ и Македониѣ да врѣшатъ

¹⁾ Iohannis XIII. epistol. ad Boleslaum, у Добнера. Hageki annales Bohemiae illustrati. Praga 1761 t. IV. p. 164 въ год. 967.

²⁾ Освѣтъ свидѣтельство-то на Іоанна Екзарха и слова-та на Пресв. Козма и въ Сборникъ-тъ на Царя Бориса четемъ на 141. слѣд. иже Іоаннѣ мѣца ѣд днѣ на рождество Іоанна крѣтъ творачи владѣеніа, и плодѣ владѣеніа и блики въ тѣ ющѣ скрѣпѣа творять таинства и славыи словѣхѣ подобна анаѣема.

изыческы обряди, отъ кои-то тѣ, по старъ навикъ, не можѣхъ още да ся отучѣтъ¹⁾. Средъ тыѣ обстоятелства поѣяви ся іересь, коѣа-то отъ начало на X вѣкъ распространявала ся іе паралелно и съ сѣщѣ-тѣ скоростъ, съ коѣхъ-то ся іе распространявало и Христіанство-то. Таѣа Ересъ, коѣа-то іе извѣстна подъ названіе Богомилѣзмъ съѣдинявала іе въ себе си и дуализмъ-тѣ на Павликѣяни-ти и аскетизмъ-тѣ на Манихейци-ти, коѣ-то ся бѣ распространѣлъ вече въ нѣкои Българо-Гръцкы монастыри²⁾.

По горѣ забѣлѣжыхъ че І. Бзархъ и Презвитеръ Козма о-сѣщали сѣ потрѣбность да очистѣтъ Православнѣ-тѣ цркви въ Българіѣхъ отъ іеретическы-ти ученіѣ. Нѣ стремление-то на тыѣ пастыри, коѣко-то іе извѣстно, ограничавало ся іе само съ училищны проповѣди и подиръ іедно столѣтіе, кога Богомилѣ-ты пропикнѣхъ дори въ Цариградъ, гражданскы-ти власти не зажа-сѣхъ да приѣмѣтъ мѣри за да прѣкратѣтъ распространение-то на тѣхъ іересь. Алексѣй Комнинъ, коѣ-то откри существование-то ѣ въ Цариградъ, залѣгалъ іе съ всѣкъ начинъ да обърне въ Православіе послѣдователи-ти на тѣхъ іересь. Василий врачъ, глава-та на тѣхъ сектѣ, коѣ-то упорно іе забранѣлъ учение-то Богомилѣво бѣ всенародно изгоренъ на 1110 г. други-ты Богомилѣ или сѣ приѣли пакъ православіе-то или ся сѣ распрѣснѣли въ раз-ны страни³⁾.

Нѣма сумнѣніе, че Цариградска-та црква не ся іе ограничи-ла само съ това гонение, зашто-то скоро подиръ това Архиепи-

¹⁾ Съ уставъ LXII на Трульскѣй-тѣ Съборъ в. Mansi. Conciliarum collectio nova. t. XI, pag. 987. срв. Шафарика Slov. Staroz. t II. 86, въ отд. Славяне българскы.

²⁾ Schmidt. Hist. et doctrine de la secte de Cathares ou Albigeois. Paris, 1849, t. I pag. 8.

³⁾ b. Anna Comn. in Alex. и още Euthymius Zygadenus, Narratio de Bogomilis. изд. Гизехеръ. Götting, 1842.

скопъ Охридскій Іоаннъ присутствовалъ іе на два събора въ Цариградъ, кои-то бѣхъ събраны противъ Богомилъ-ти¹⁾). На прѣвый-тъ въ 1140 год. въ врѣмя-то на Патриарха Льва Стипюта, гдѣ-то бѣхъ осждени съчиненіа-та на Константина Хрисомаха, кой-то ся бѣ заразиль отъ ученіе-то богомиллово, и второй пътъ на 1143 год. гдѣ-то бѣхъ осждены двама Епископа, като послѣдователи на тѣхъ іересь²⁾).

Распространила ся бѣ таѣа іересь въ Българіѣхъ, и това привлѣче вниманіе-то на Царя Бориса II, кой-то іе царувалъ отъ 1207 до 1217 г. Любопытно-то изложеніе на тыѣа обстоятелства, кои-то сѣ вписани въ Съборникъ-тъ, кой-то споредъ той-зи случай бѣ съставенъ въ Тръново, поченова отъ 24 листъ. Нъ съжеляваны, че прѣвы-ты листове на тѣхъ рѣкописъ, като и много други листа сѣ изгубіени.

? (дѣш)нымы желаніемъ раждѣса, посла събрати ихъ по вѣсен ѿбласти своен ꙗкоже нѣкиа пѣвкелы въ смѣны. ꙗ повелѣ сънѣтиса събороу. съшедшии же са оубо архіереомъ вѣсьмъ. сѣенникомъ же и ꙗнокомъ. еше же и вѣсьмъ болѣромъ и множество много проуего народа. ꙗко оубо снхъ вѣсхъ съшедшихса оубѣдѣхъ црѣ, ꙗбѣ съ стѣтлоу багрѣнѣжъ изшѣдъ, съдѣ въ ꙗже тогда единомъ ꙗ великыихъ црѣковъ. и саборъ сждоу ꙗ сждоу прѣсѣдащоу, повелѣ привести нечѣстѣа свѣтѣла. ꙗ не ꙗбѣ тамъ напрасно запрѣти, ꙗ съ великоу хѣтрѣстѣа тѣхъ оуловн. рѣкъ тамъ вѣсѣкъ страхъ ꙗ себе ѿрѣнѣти и съ дрѣзновеніемъ ꙗлати хоуѣное тѣ оуѣненіе. Шин

¹⁾ Той-зи Іоаннъ іе IV по имя-то въ каталогъ-тъ на Охридскы-ти Архіепископи. Лекіентъ. *Oriens Christ.* t. II. наричалъ ся мірскы Адріанъ и былъ сынъ на Исаака Комнина въ Охридъ ся іе ꙗвилъ ок. 1141 год.

²⁾ Сръ. *L'art de vérifier les dates.* Paris. 1818 t. III ad ann. 1140, 1143,

же оуловити црѣ ѿ ѿже съ ннмъ сказаниѣ подробноу кѣса злослав-
ниѣ нхъ ересь. Црѣ же ѿ ѿже съ ннмъ мѣдрими въпроси тѣмъ на
мнозѣ ѿтвѣтовавшиимъ ѿ бѣженихъ писаниѣ дондеже обавишиѣ зло-
славное тѣхъ мѣдроканіе. они же кѣко же рыбы безгласны стоѣще,
недоумкнѣемъ ѿ вѣсждоу сѣдрѣжнми бѣхѣ. благоустьивни же црѣ
снхъ посрамлены до конѣ видѣвъ ѿ дѣвола падшасѣ ѿ низложенѣ
ѣа же величаема, радости исполнисѣ. ѿ повелѣ тѣ вѣюсти ѿ тѣхъ
иже ѿ нихъ прѣвѣщенихъ. кѣко оубо ѿни сѣа видѣшѣ, пакы прите-
кошѣ къ съборѣни цркви. а иже непокорнишѣся православному съ-
бороу прѣдани бышѣ разанунымъ казнемъ ѿ затушеніюу. И посемъ
повелѣ благоустьивни црѣ Борисъ прѣписати съборникъ ѿ грѣу-
скаго на бѣлгарскыи словѣ азѣкъ. и повелѣмѣемъ его и стѣни съ-
боръ съ вѣписанъ бы въ православныѣ съборы кѣко да проунтаетсѣ
въ прѣвѣа недѣла стѣхъ пѣ, кѣко же стѣни ѿѣни ѿзнауала съборниѣ
ѿ аѣлѣстѣни црквы прѣданиѣ. прѣжде бо црѣва еѣго никтоже ѿнѣ съ-
твори православныи сънъ съборъ. Сѣа же бѣ вѣсъ сътворишѣся. ѿ
повелѣна бышѣ ѿ благоустьиваго црѣ Бориса вѣлѣ гѣхъ мѣ. ѿмѣни-
ти дѣ. лоуны мѣ. лѣ. сѣмѣнаго крѣга лѣ еѣ. мѣа февруаріа мѣ въ
дѣнь патѣ сѣропостнон недѣли¹⁾. И сѣа вѣсъ добрѣ оураднѣ прѣ-
восѣбнымъ нашѣ црѣ. и скончавъ съборъ ѿ вниде въ црковѣ ѿ бѣло-
дарнѣвѣ бѣ ѿпоустѣи кождоу въ свѣдѣ, вѣунаа моу памѣтѣ гѣ.

¹⁾ Въ 6718 сч. м. (1210) иѣдикта Луны, 11, лѣта Сол. крута 15, Февруаріа 11. — На 26 о. отъ горѣ іе прѣписанъ съ кѣноварѣ (чрьвенѣ боіѣ) при сѣ црѣи прѣписанъ бы сънъ синодѣи ѿ грѣуьскѣ на бѣл-
гарскыи.

Тръклатаго Богомила. ѿ миханла оуѹеника его. ѿ Θεодора. ѿ и-
добръ. ѿ стефана. ѿ василѿа. ѿ петра. ѿ проѹла ёговы оуѹеникы ѿ
единомѣдрѣнны. нже Хѣо възплѣщенїе приидѣнїе быти владѣвшѣ,
а не ѿ стѣа ѿ прѣхнстыа влѹца наша вѣа плѣть приатъ, снхъ въ-
сехъ анаѹема.

Въсѣмъ архїереемъ. ѿ епѣмъ. ѿ сѣенникомъ ѿ мѣкомъ. ѿ
въсѣмъ болѣромъ блѣгарскимъ съшедшїмъ съ црѣмъ борнѣомъ
на трѣклата сїѣ ёрѣ ѿ мнѣложнѣшїмъ тѣ. ѿ вѣуна. ѣ.

Подирь уличительный-тъ Съборъ противъ Богомили-ти слѣдова
въ тѣхъ рѣкопись отъ л. 27 до 30 ѣдно тврьдѣ важно изложение
за обновленїе-то на Тръновско-то Патріаршество при Іоанна II
Асѣніа, кой-то ѣе царувалъ отъ 1217—1241 год. Желанїе-то на
того-зи Царѣа за да поднови въ Блѣгарїѣ Патріаршество-то не
ѣе срѣщѣло никакво съпротивленїе ни отъ странѣ-тѣ на Импера-
тора Іоанна Дука Ватаци, ни отъ странѣ-тѣ на чѣтыри-ти Вселен-
скы Патріарси. Това може да ся обѣасни отъ политическо-то по-
ложение на Блѣгарїѣ при I. Асѣніа, и отъ общи-ти интереси на
Блѣгари-ти и на Гръци-ти, кои-то ся бѣхъ съѣединили противъ
Латини-ти.

Іоаннъ асѣнь црѣ велнкы ѿ благоѹственны снѣ старѣго асѣнь
црѣ¹⁾. нже многъ любовь имѣѣ къ бѣѹ. прославнѣ ѿ просвѣти блѣ-
гарское црѣтво наѹе въсѣхъ црѣѣ блѣгарскимъ вышїиѣ прѣжде его.
нже монастыра създа ѿ оѹкраснѣ велми златомъ ѿ енѣромъ, ѿ ка-
метемъ многоцѣннымъ. ѿ въса стѣѣ ѿ вѣтеныѣ црѣкы, многымъ

¹⁾ Възстановитель на блѣгарско-то царство (отъ 1186 — 1196.)

дарамн одаривъ. и свободѣ унстѣ на ннхъ обывивъ. и въсѣхъ сщес-
нииуьскыи уннѣ. архіереѣ. іереѣ. и діакѣны, многыи уьстми по-
уьтъ. пауеже възыскавъ съ многымъ желаніемъ, обновивъ патріар-
шество блѣгарскаго цѣрква. тѣмъже оубо обновленіе снѣе бѣ.

Прѣосщєнныи вселєнскыи патріархъ германъ¹⁾. бѣговоленіемъ
бжїемъ и многымъ поспышеніемъ хрїстолюбиваго іѡанна, асѣнъ ве-
ликаго црѣ сѣа старааго асѣнъ. съ проуїнныи патріархы братїѣ своѣ.
Аѡансїе всєосщєнныи патріархъ іерлїмоу. хвѣхъ стѣтен и въскрсе-
нїа его. црѣкве стѣж сїонъ мѣре въсѣмъ црѣквѣмъ и въсѣмъ пале-
стїны. Сѣмеѡнъ всєосщєнныи патріархъ. антїохїѣ бжїа града и
въсѣмъ сѣрїѣ, Нїколае всєосщєнныи патріархъ александріѣ и въсѣ-
го Егїпта²⁾.

Снмъ оубо всєосщєнныимъ патріархѡмъ. писанїа прїемшнмъ
посланаа къ ннмъ ѿ благоуьстїиваго црѣ грѣуьскаго калоїѡанна, доу-
кн, снѣе писано³⁾. Самодрѣжавное црѣтво наше мола и бѣда ѡуь-

¹⁾ Германъ отъ 1221 — 1229 въ Нїкеїѣ, гдѣ-то бѣше прѣнесєнъ па-
тріаршескїй-тѣ прѣстолъ, като привзєхъ Царїградъ Латїнїи-ти. Около 1226
Германъ открѣ въ Нїкеїѣ много Богомїли, и нїегови-ти проповѣди показвѣтъ
съ каквѣ ревность той-зи свѣтїтель гы іе прѣслѣдовалъ В. у Грецєра;
Oratio de exalt. crucis. De Imagin. reslit. и слово — ххѣта Βορόμελων.

²⁾ Имена-та на двама-та Вселєнскыи Патріарха Аѡансїа Іерусалїм-
скаго и Сїмеѡна Антїохїйскаго неможїхмы да гы найдєнъ въ словари-ти. А
колько-то за Нїколаїа Александрийскаго патріарха сѣврємєнника на Гер-
мана Нїкейскаго (царїградскаго) той іе показанъ подъ год. 1210 — 1223.
срѣв. *L'art de vérifier les dates, les faits historiques eccl.* Paris T. III и IV.
ѡбачє не іе показана годїна-та ни кога сѣ іе врѣнѣлъ на патр. прѣстолъ
ни кога іе умрѣлъ.

³⁾ Іѡаннъ Дука Ватацї царувалъ іе въ Нїкеїѣ отъ 1222 — 1255. Сблї-
женїє-то на Іѡанна Асѣнїа съ нїкейскаго двѡрь случїлося іе въ 1226 г.

ство ваше. да высте не пражно сътвориши нашего прошенїа къ вамъ. нѣ ржкописанїе ваше положивше ѿ послали моемоу црѣвоу. на ошце-
нїе по ѡбщомоу намъ ѿ вашемоу съвѣщанїюу. еже нареци ѿ даровати равнаго вамъ степеню патріархьскаго трьнова града цркви. възнесенїа хѣа мѣре црквамъ болгарскаго царства. Зане ѿ хрѣтолюб-
выи црѣ болгарскыи ѿданиъ асѣнь. братъ црѣства ми н сватъ¹⁾. ѿ нашего же црѣтваи² вашего ѡуства стго, то³ желаетъ велии дароватиса црѣвоу егвоу. Тѣмъ же прѣосвѣщеннымъ патріархомъ то⁴ писанїа проуѣт-
ши, ꙗко добръ съвѣтъ томоу быти изволиши. и кждо нхъ свое ржко-
писание вѣдаши посланнымъ ѿ црѣ къ нимъ. такожде же и герма-
нъ писаша сїце рекше. Герману възселенскому патріарху бра-
тоу нашему радоватиса. прїѣхѡ тобож намъ послала, ꙗко добръ съвѣтъ то⁵ прїемше. даемъ ржкописанїе свидѣтельства нашего твою любу. твори же ꙗко годѣ бы намъ. и вашемоу ѡуствоу ꙗко власть нмы вацѣшаго съданїа.

Сїа же възпрїемъ црѣ гръцскыи съ патріархомъ. събравъ все-
го црѣтва своего мѣтрополиты же ѿ архїеѣкпы, ѿ еѣкпы. и все уѣ-
стныи мннхы архїмандрнты же ѿ нгоумены. такожде же ѿ хрѣтолю-
бвыи ѿданиъ асѣнь царь болгаромъ. всего црѣтва своего. мѣтропо-
литы же ѿ архїеѣкпы. еѣскпы же ѿ все уѣстныи мннхы стѣхъ
горы. събравса съ възстоуныимъ црѣмъ калоѿанномъ, на понть-
стѣмъ мори. ижеа благоговѣнна ѿ стѣ дѣлы ѿ жнтїемъ постннхъ-

¹⁾ Дщериа на І. Асѣнія-Елена отъ Мариѣ Княжевнѣ Венгерскѣ — бѣ дадена за сынъ-тъ на Ватаци Феодору Ласкару, кой-то наслѣдова Ни-
кейскыи-тъ прѣстола на 1255 год.

скѣ възстѣвши. ѿ ѿзвѣща прѣже осцѣненнаго архієпѣпа, нарекошѣ єго патріарха, не токмо словомъ. нѣ и рѣкописаніємъ германа патріарха. и съсѣхъ єпѣпъ възстоуныхъ рѣкописаніе свое положивше. въ снѣгъ пегатаѣвши, вѣдашѣ благоустьникому црѣю, и патріарху новосцѣненному тогда ѿзвѣща въ възное поминаніе не ѿемлемо.

Сего ради оубо въсемъ православи вѣнсанѣ сѣа. на оубѣдѣніе послоушавшихъ и въ память блѣгарскогоу роду.

Сему ѿзвѣща асемю великому и благоустьникому црѣю въсемъ блѣгарѣмъ, възвѣщаю памѣ:

Калиману благоверному црѣю. и михану брату єго. ѿмари и єленѣ дѣтемъ благоустьивымъ великаго црѣа асемю, възвѣщаю памѣ¹⁾.

Алехандру севастократору брату великаго црѣа асемю. и стрѣзю севастократору. и славоу деспотию, възвѣщаю памѣ²⁾

¹⁾ Коломанъ ся єе родилъ ѿ прѣвѣ-тѣ женѣ на І. Асеміа дѣщеріѣ на Венгр. Краля Андрея II и ум. на 1245 год. а Миханъ ся єе родилъ ѿ вторѣ-тѣ женѣ Асеміевѣ, дѣщеріѣ на Феодора Ангела.

²⁾ Александръ Севастократоръ сынъ на Асеміа I, былъ єе правитель, нѣ не ся знає на кой области. Сынъ му Коломанъ, коѣ-то уби браточедѣ си Миханѣ Іоанновичѣа, бѣ испѣденъ ѿ Ростиславѣ Михановичѣа княза ѿ Мачвѣ.

Кохынхына.

Наши-ты читатели знаѣтъ, че Французскы-ти войскы, кои-то бѣхъ испратени за да ся съединѣтъ съ Английскы-ти противъ Кынъ, съединили ся съ сега съ Испанскы-ти войскы противъ Кохынхынъ. Мыслимъ че ще ся дѣла и за напредъ да споменуваме за това събытіе, коѣ-то ще измѣни отношеніа-та помежду Франціѣ и тѣхъ странъ, за това брѣзавъ да прѣдставимъ на читатели-ти наши іединъ краткъ географическый обзоръ на тѣхъ странъ и исторіѣ-тъ на до-сегашни-ти отношеніа съ Франціѣ.

Аннамска-та Имперіа лежи на западнѣ-тъ странъ на Индо-кынезскый-тъ полуостровъ и граничи отъ кѣмъ Сѣверъ съ Кынъ, отъ кѣмъ западъ съ Сиамскѣ-тъ дръжавѣ, отъ кѣмъ Югъ и Вѣстокъ съ Кынезско-то море: тіа състои отъ три главни чѣсти: Кохынхынъ, Тонкынъ и Камбоджи. іма пространство до 140,000 четвъртити мѣл, за народонаселеніе-то інейно іѣмамы достаточни пѣвѣстіа; іедини броѣтъ до 5 други до 11-12 и дори до 20,000,000 жители. Това населеніе іе смѣсяно отъ три елемента: Кохынхынци или Аннамиты, сходны съ Кынези-ти, Камбоджи, кои-то имѣтъ голѣмо сходство съ жители-ти на Сиѣма и Моиси (Moys) диво племя, коѣ-то ся счита да іе туземно прѣвобытно.

Религіѣ-та въ тѣхъ дръжавѣ іе будизмъ, а по горный-тъ

классъ дръжн конфуціевѣ-тъ религійѣ. Въобще има голѣмо сходство между Кохынхынцѣ-ти и Кынези-ти, съ кои-то ся нахождѣтъ въ постоѣнни сношенія; нѣ часто сѣ доказвали на Кынези-ти, чѣгы надминуваѣтъ съ вопиственѣ духѣ.

Промышленность-та ѣе твърдѣ слабо развита, като и въ Кынѣ; произваждѣтъ копринени и памучени ткани, лакови и другы дребосѣ-ци, кои-то сѣ извѣстны въ трѣговнѣ-тъ подѣ названіе *Chinoiseries*.

Правленіе-то въ Кохынхынѣ ѣе монархическо неограничено. Названіе-то на тѣѣ странѣ ѣе дадено отѣ Португалци-ти, и нѣма нищо общо съ названіе-то на Кынѣ, ако и да сѣ близо ѣедно до друго. Нѣкои си произваждѣтъ това названіе отѣ слова-та Кочинѣ-Джинна (западна Кынѣ), и казваѣтъ да ѣе јапонско названіе.

Единѣ рѣтъ отѣ высокы плани раздѣли Аннамскѣ-тъ Имперіѣ на двѣ равни чѣсти, а два другы рѣта отдѣляѣтъ тѣѣ странѣ отѣ Кынѣ и отѣ Сиѣама. При брѣгове-ти има нѣколко добри пристанища.

Земѣа-та ѣе доста плодородна и богата съ тропическы растенія.

Въ Кохынхынѣ има седемѣ области и три главни градове: Гуѣе, столица на имперіѣ-тъ, На-Трангѣ — укрѣпенѣ отѣ офицери-ти, кои-то бѣхѣ проводены отѣ Лудовика XVI, и Кынѣ-Гонѣ. Гуѣе-ѣе сильно укрѣпенѣ градѣ — шесть милн далечѣ отѣ море-то при широкѣ рѣкѣ, коѣа-то го забраня отѣ венчкы-ти странѣ. Повече-то кѣщи сѣ малкы избн, нѣ има и нѣколко кырипични долове, покрыты съ кермиди. По заповѣдѣ на Императорѣ-тъ устроѣени сѣ тамѣ голѣми магазини казарми (кашпи), и той-зи градѣ ѣе обыколенѣ съ окопѣ, а хындецп-ти сѣ отѣ 15 до 16 метра высокы, Тонкынѣ ѣе най населенѣа-та чѣсть въ Аннамскѣ-тъ Имперіѣ; има до 15 области, столицина-та му ѣе Кетчѣ, за коѣ-то пѣтпницѣ-ты много противуречѣтъ въ свои-ти извѣстіѣ. Камбоджіѣ ѣе най плодѣносна-та областѣ, и има само два голѣми града: Пенанѣ-Пенгѣ и Понѣ-Танѣ-Претѣ.

Въ тѣхъ обширни страни има нѣколко пункта, на кои-то дѣжны сме да обърнемъ вниманіе: мы говоримъ за мѣста-та, кои-то сѣ уступени на Франціѣ споредъ договоръ-тъ отъ 28 Ноемврія на 1787 год. И кои-то не ся ограничаватъ само, какъ-то увѣряватъ, съ Туранскій-тъ заливъ и съ островы Пуло-Кондоръ, нъ простира ся земія-та на 40 мили въ дѣжинѣ и на 8 до 10 въ ширинѣ, и обіема Ганъ, Туанна и острови Фан-фо и Гай-Уенъ.

Пуло Кондоръ състои отъ дванаесѣтъ острови голѣми и малки, нъ само єдинъ отъ тѣхъ єе достоєнъ за забѣлѣжаніе, той има дванаєсѣтъ мили дѣжинѣ и чѣтыри ширинѣ, и има голѣмъ заливъ, при кой-то на самий-тъ брѣгъ стои селце бѣдно, по заселено отъ мирни и честни жители. Климатъ-тъ му єе здравъ и земія-та єе плодородна.

Туранскій-тъ заливъ єе и просторенъ и покоєнъ, и обыколенъ, като єезере съ высоки брѣгове отъ средѣ-тъ му, казва єдинъ отъ пѣтницѣ-ти, на около ся види като обыколенъ съ каменѣ стѣни (базалтическѣ) отъ 1500 до 1800 пяди высокѣ, испъстренѣ самъ тамъ съ высоки зелени дръви, природа-та на тѣхъ мѣстность єе сурова и дива, растителность-та, какъ-то ѿ єе Богъ сѣздалъ, и само на нѣкои мѣста єе испъстрена съ полета засѣяни съ оризъ. На край заливъ-тъ при малкѣ єдинъ рѣчкѣ има пристанище, отъ коє-то єе проведенъ нѣтъ въ село Туаннѣ и въ калѣ-то. Голѣма поляна и базаръ-тъ заєматъ средѣ-тъ ѿ, а по надалечъ сѣ къщи-ти и ахѣры-ты за слонове-ти. Наредъ съ Туаннѣ лежи градъ Фан-фо, главный-тъ градъ въ тѣхъ область, по добръ укрѣпенъ и по много населенъ, има до 500,000 жители. За земледѣлческо-то и промышленно-то сѣстоѣніе на Аннамскѣ-тъ Имперіѣ извлчямы най ѣсно понятиє отъ донесеніе-то на єдного отъ французскѣ-ти комиссари, кои-то бѣхъ при посолство-то на Г. Лагрене и отъ Географіѣ-тъ на Малта - Бруна: Три-ти области, кои-то сѣставѣтъ горніѣ-тъ Кохыпхыѣ имѣтъ у поли-ти планиски богати щипкови и мѣдни рудници,

кои-то сж разработены. Отъ тѣхъ добыва ся много цинкъ, кой-то ся обръща като монета въ тръговий-тж, а златны, серебряны и мѣдны рудници, въ Пю-Іенъ достойны сж за забѣлжваніе, нѣ металы-ты, кои-то ся добываѣтъ въ тѣхъ, отхождаѣтъ въ царскѣ-тж съкровищницѣ. Равнины-ти чясто ся поїжтъ отъ дѣждове и ся потопяваѣтъ, за това и ражда ся много оризъ-тж, кой-то ся събира два пѣти въ годинѣ-тж. Расте още тамъ царовица, просо, разни бобове и тыквы, и всичкы-ты плодове, кои-то растаѣтъ въ Индиѣ и въ Кынѣ. Сахарный тростникъ, кокосовы орѣхы, памукъ, излазя и много свила тврѣдѣ добра, и синило. Канела, кой-то Кынезиты прѣдпочитаѣтъ прѣдъ цейлонскѣ-тж, зашто-то іе по сладка и има кимфорнѣ миризмѣ. Кохынхынскый-тж чай бы былъ тврѣдѣ добъръ, ако быхж знали да го събираѣтъ, а растеніе-то коіе-то ся нарича динаксангъ или зеленило (зелено индиго) іедино іе доста за да убогати колоний-тж.

Отъ Сиіама, гдѣ-то вече бѣ ся распространило христіанство-то и французско-то вліаніе, Французскы-ти миссии въ послѣднѣти времена проникнѣхж въ Кохынхынѣ и на 1770 годинѣ де Бегемъ іе носилъ титулъ іепископъ Адранскый и папскый Тонкынскый Викарии, кога іедна революціа свали отъ прѣстолѣ-тж Кохынхынскый-тж царъ де Бегемъ даде му прибѣжище въ іеднѣ отъ прибѣжнѣ-ти области, и скоро го доведе въ Франціѣ. Людовикъ XVI, като осѣти, колко голѣмѣ ползж може да извлѣче Франціа отъ колоніално-то владычество, съ радость прѣдприіа дѣло-то, коіе-то ся относіаше не само до политическо-то вліаніе, нѣ и до флотѣ-тж, за кой-то той непрѣстанно залагаше, и до будущее-то распространіе на католичество-то въ оныіа страни. Договоръ-тж бѣ заключенъ на 28 Ноіемвриіа на 1787 год. между графа де Монтморена, министра на чужестраннѣ-ти сношеніа и Адранскаго Іепископа прѣдставителіа на Игюіенъ — Ана. Франціа ся

задължаваше да даде на последний-тъ единъ морскъ дивизиѣ и седемъ пѣха войскъ съ топове-ти, за коѣ-то ѣ ся отстъпваше зе-мѣ-та, коѣ-то описахмы пръ горѣ.

Революціѣ-та, коѣ-то скоро избухнѣ въ Франціѣ, не даде врѣмя да ся исплънѣтъ тыѣ условіѣ; обаче нѣколко офицеры отъ Пондишери отидохъ въ Кохынхынѣ съ двѣ гемии, натоварени съ воѣнни потребности. Д' Айотѣ, Щенѣ, Ваннѣ и Оливѣ поченѣхъ усиѣнно образованіе-то на солдати-тъ, кои-то бѣхъ оста-нѣли вѣрни Игюенѣ — Ану, и въ нѣколко недѣли до толкъ бѣхъ напѣрѣдовали въ Европѣйскѣ-тъ дисциплинѣ, гдѣ-то можѣхъ да-надвиѣтъ противниці-ти си и да одрѣжѣтъ побѣдѣ, и въ 1802 год. сваленный-тъ Императорѣ не само придобы старѣ-ти си вла-дѣніѣ, нѣ привзе и всѣхъ-тъ полуостровѣ.

Императорѣ-тъ не напусти добри-ти си напѣрениѣ и бѣше милостивѣ къмъ французскѣ-ти офицеры, и нѣкои отъ тѣхъ напѣра-ви мандарини, нѣ ако и да ся ползоваше отъ тѣхъ-ти съвѣти, за да си устрои фабрики, пѣтица, обаче всѣкогѣ бѣше къмъ тѣхъ недовѣрчивѣ.

Шенѣ и Ваннѣ не изгубѣхъ обаче вліѣніе-то си, нѣ Фран-ціѣ въ врѣмя-то на Наполеона, като ся вовлѣче въ войни съ цѣ-лѣ Европѣ не можѣше да мисли за колониѣлно владѣчество, коѣ-то и не цѣнѣше доста Наполеонѣ.

Лудовикѣ XVIII приѣ прѣдложение-то на горни-ти офицеры и нищо не упушаше за да исплъни договорѣ-тъ отъ 1787 год. той отреди Шенѣ за консулѣ и испрати му воѣнный корабль за да подкрѣпи трѣбованіе-то си; нѣ Кергаріу, капитанѣ-тъ на той-зи корабль нѣма успѣхъ, защо-то и обстоятелства-та сѣ бѣхъ измѣни-ли; Въ октомвриѣ на 1819 год. умрѣ де Бегемѣ, а въ слѣдующѣ-тъ годинѣ и императорѣ-тъ Гіѣ-Лонгѣ. Имперіѣ-тъ трѣбваше да при-ѣме ученикѣ-тъ на Адранскый-тъ Епископѣ, коѣ-те бѣ възпитанѣ

въ католическѣ-тѣ вѣрѣ, нѣ той умрѣ още на 1799 год. и прѣ-
столю-тѣ ся допаднѣ на Минѣ-Мана, кой-то бѣ незаконно-рожденъ
сынѣ на Гіа-Лонга, ако и да имахѣ по голѣмо право нѣкои отъ
внуци-ти му.

Дѣла-та той-чясъ ся измѣнихѣ. Минѣ-Манѣ поврѣнѣ ся на
старый-тѣ пѣтъ и въ 1823 год. испѣди и послѣдни-ти двама Фран-
цузи, кои-то бѣхѣ останѣли въ Гуіе, Шенью и Ваньіе, а подирѣ
двѣ години не рачи да приіеме де-Бугенвиліа командира на фре-
гатѣ Оетидѣ; и отъ тогы поченѣло іе гоненіе-то, а въ 1827 г.
миссионеры-ты бѣхѣ испѣдены. Французско-то Правителство пакѣ
испрати іединѣ корабль въ Индокинезско-то море, кой-то бѣ на-
значенѣ да заведе въ Гуіе сына Шенью за консулъ; корабль-тѣ
ся разби и пѣтници-ты бѣхѣ принудены да останѣтъ въ Туранѣ,
до гдѣ пристигнѣ за тѣхѣ другой корабль Фаворитка (Favorite) въ
1831 год. нѣ и той-зи пѣтъ командирѣ-тѣ де Лапласѣ не бѣ по-
честитѣ отъ свои-ти прѣдшественници де Каргариу и де Корсуна.

Въ 1833 год. бѣ убитѣ прѣвый-тѣ миссіонерѣ Гажеленѣ; и
отъ тогы толкосѣ убийства сѣ ставали, гдѣ-то не бы стигнѣло
мѣсто, ако быхмы рекли да гѣброимѣ іедно по іедно. И не само про-
тивѣ духовни лица іе было гоненіе-то отъ Минѣ Мана, нѣ и
всичкы-ты католици въ Имперіѣ-тѣ сѣ теглили мѣсто-то, и съ
всѣмѣ тѣмѣ число-то имѣіе расло всѣкий день.

Минѣ-Манѣ умрѣ на 1840 год. нѣ гоненіе-то ся продѣлѣ
и при наслѣдника му Тиенѣ-Три, пѣтъ миссионеры бѣхѣ уловены
въ іедно врѣмя, и не быхѣ сѣ спасли отъ мѣкы, ако не бы ся
смѣсилѣ въ това дѣло Г. Левекѣ, командирѣ-тѣ на Героинѣ, а по-
дирѣ ніего адмиралѣ Сесиль-командирѣ на Аломенѣ въ 1844 год.
и адмиралѣ Лапьерѣ, командирѣ на Gloire (Славѣ) въ 1846 год.
кой-то освободи іепископа Лефебюра. Г. Лапьерѣ открь и заговорѣ,
кой-то имаше намѣрение да убиіе всичкы-ти морскы офицеры,

кои-то бѣхъ призваны на вечерѣ. Нѣколко стотинъ Кохынхынци заплатихъ съ животь-тъ си за тиранство-то на Господарѣ си.

Подиръ това обстоятелство гоненіе-то ся усили още повече; и смърть-та на Тиенъ-Три не измѣни нищо; излѣзе указъ (фирманъ-іедиктъ) кой-то въспрѣщаваше Иисусовъ-тъ религійъ, коіа-то бѣ приѣта отъ Европейци-ти. Христианско-то населеніе простираше ся тогы до 150,000 души и папскый-тъ Викарій (іепископъ въ Кохынхыня) показва, че въ продълженіе на іеднъ годинъ 1850, бѣхъ крѣстены до 13,000 души.

Напослѣдокъ въ Септемвриа на 1856 год. бѣ порѣчено на Г. Дела Виль сюръ Арсъ (de-la-Ville-sur-Arce) да прѣдстави договоръ въ Туранѣ отъ имя-то на Французско-то правителство; Мандарины-ты не рачихъ да го приѣматъ и ся отказахъ да имѣтъ сношеніе съ французи-ти, тѣ турихъ на табии-ти войскъ и поченяхъ да плашѣтъ французи-ти че ще пушкѣтъ врѣзь параходъ-тъ Катина. Г. de-la-Ville-sur-Arce извади стотинъ матроси, привзе укрѣпленіе-то и заклопа тонове-ти имѣ, и тогы Мандарины-ты помолихъ ся за прошкѣ; и повторихъ униженно молбъ-тъ и прѣдъ Г. Калъіе, кой-то скоро дойде съ корабль Капризницъ (la Capricieuse) и тогы само приѣхъ депеши-ти и договоръ-тъ и ги испратихъ въ Гуіе.

Напослѣдокъ 25-лѣтне-то гоненіе на миссионери-ти на тыіе негостеприимни брѣгове трѣбваше да ся прѣкрати, нѣ въ това исто врѣмя, кога-то Франціа бѣ готова да ся честити за желанный-тъ успѣхъ, смърть-та на Епископа Діаза, папскый Викарій въ Тонкынѣ, кой-то бѣ посѣченъ на 20. Іюліа на 1857 год. въ Нанъ-Тингъ разруши ѣ надѣжди-ти, и побуди Европъ-тъ да приѣме мѣри за да ся оградѣтъ тыіа прѣступленія, кои-то сѣ насочени противъ всичко, що излазя отъ ніеѣ.

И така Франціа ся намира принудена да ся земе за оружіе

за да даде конецъ на тыя крѣвави и варварскы позори; Тѣа ѣе дѣжна да забрана католици-ти, кой-то и безъ да ся страхувѣтъ отъ нѣжкы и отъ самѣ-тѣ смръть распрстранявѣтъ вѣрѣ-тѣ и въ дални-ти страни; Тѣа ѣе дѣжна да поддрѣжи въ оныя страни влиѣние-то, коѣе-то ѣе прилѣча въ юговѣсточнѣ-тѣ Азѣиѣ. Нѣ наредѣ съ тѣиѣ хри-стиѣанскѣ дѣжностъ вѣрѣви националнѣй-тѣ и политическѣй-тѣ ин-тересѣ, кой-то ѣе побужда да не упуца ни ѣединѣ случѣиѣ за да разшири колониѣалнѣ-тѣ си власть и да умножи свои-ти трѣгов-скы и морскы пристанища. Сегашнѣно-то французско правителство, разумѣло ѣе какво значенѣиѣ имѣтъ колонии-ти и съ правѣ рѣши-мость стѣпа и напѣрѣдова по той-зи пѣтъ. Ако основе колонии въ Тараннѣ, Франциѣа твѣрдѣ добрѣ бы подчиниѣла колониѣалнѣ-тѣ си системѣ; кораби-ты ѣе сега приставѣтъ въ Сенегалѣ, въ Габонѣ, въ Бурбонѣ, нѣ отъ тукъ до Тантскѣй-тѣ Архипелагъ нѣма ни ѣедно пристанище, гдѣ-то да могѣтъ да земѣтъ хранѣ. Туранна ще до-плѣни тѣиѣ потрѣбностъ, коѣа-то осѣщѣанѣе оше ѣюлска-га монархѣиѣа, и за тѣиѣ цѣлѣ придобѣиѣ Базиѣангъ не далечѣ отъ Борнео; нѣ ско-ро бѣхѣ дѣжны да ся откажѣтъ отъ това намѣрѣниѣе отъ нѣстини нѣкои прѣпятствѣиѣа и дипломатическы причини. Ѣедна ѣака колонѣиѣа въ Кыхынхынѣа ще даде по голѣмо развитѣиѣе на морскы-ти сили французскы, и ще бѣде ѣедно благодѣѣаниѣе за католичество-то, коѣе-то тѣа ще може да забрана не само на полуостровѣ-тѣ нѣ оше и въ Кынѣа.

Договоръ междѣ Франциѣиѣ и Сиѣанѣиѣ. Догдѣ отъ ѣеднѣ странѣ въ Кохынхынѣа отъ день надѣнъ по ся усиѣлива гонѣниѣе-то противъ Христиѣанство-то и противъ миссиѣонери-ти; отъ другѣ стра-нѣ въ другѣ близкѣ до неѣиѣ дѣрѣжавѣ - въ Сиѣанско-то Царство, ви-дѣ ся вѣсхожда нова эпоха за распрстранѣиѣе-то на Христиѣан-ство-то и за Ѣвропѣйскы-ти сношенѣиѣа. Наистинѣиѣ, въ таквы дѣрѣжа-ви, гдѣ то на личнѣиѣй-тѣ ин-тересѣ сяпоклѣнѣиѣгѣ най голѣмы-ты ин-

терзати народы, не мѣжъ никой да увѣри, че прѣобразованіе-то ще бѣде твърдо, и че нѣма да ся уклони страна-та отъ пѣтъ-тъ, кой-то ѿ ѿе насочилъ сегашный-тъ Господарь. Но какъ да ѿе надѣемъ ед, че сегашный-тъ Царь Сиамскый, Хао-фа-Монгъ-Кутъ ще доживѣе, догдѣ да даде на поданици-ти си да оцѣтѣтъ потребностъ въ просвѣщеніе-то. Сиамъ ѿе поченалъ свои-ти сношенія съ Европейци-ти още въ XVII в. Англія и Португалія, кои-то още тогы ся надваріахъ въ Индийско-то море, бѣхъ прѣви-ти дръжави, кои-то влѣзохъ въ сношеніе съ Сиамско-то Царство, нѣ тѣи сношенія, кои-то случайно поченяхъ, не можихъ да ся продължѣтъ. Въ послѣдний-тъ четвъртъ на XVII. вѣкъ ѿединъ Кесалонскый Грькъ Константинъ Фалкъ, западилъ, какъ-то казва Волтеръ въ Сиамъ и достигналъ да стане прѣвъ министръ ва Сиамскый-тъ Царь; и за да оздрави по добръ положеніе-то си, той отъ ния-то на Царь-тъ испратилъ торжественно посолство съ скъпимъ дарове до Лудовика XIV, на кого-то слава-та ся бѣ распространила и до Сиама, споредъ тръговскы-ти контори, кои-то Французи-ты бѣхъ основали на короанделскый-тъ брѣгъ. Това посолство ѿе извѣстило, че Сиамскый-тъ Царь желае да влѣзе въ приѣтелскы и тръговскы сношенія съ Французскый-тъ краль, на кого-то слава-та ся ѿе прочюла, и не бы ся отказалъ да приѣме и христіанскъ-тъ вѣръ. Лудовикъ прибрѣза да искара ползъ отъ това прѣдложеніе, и на 1684 години испрати двама посланника и шесть миссіонери отъ Іезуитскый-тъ орденъ, нѣколко офицери и нѣколко стотинъ еоддаты. Подиръ 3-4 години Константинъ загынъ отъ свое-то честолюбіе, а отъ Французи-ти, кои то бѣхъ останали, нѣкои бѣхъ избиты съ повелѣніе на новый-тъ Царь а други-ты побѣгнѣхъ. Въ това врѣмя Голандци-ты и Англичяне-ты опытовахъ да устройтъ нѣколко контори въ Банокъ главный градъ на Сиамскъ-тъ дръжавъ, нѣ тръговіа-та не може да на прѣдова, зашто-то междуусобици раздирахъ Сиамъ.

Въ продълженіе-то на XVIII вѣкъ Сіамъ нѣмаше никакво сношеніе съ Европейци-ти и дори до 1820 год. Европейци-ты не бѣхъ . опытовали вече да ся укрѣпѣтъ тамъ, и сяко-отъ това врѣмя Англичане-ты и сѣверо-Американци-ты пакъ подновихъ свои-ти опыти, но нѣмахъ успѣхъ. И отъ какъ ся вѣскачи на прѣсголъ-тъ сегашний-тъ Царь, чловѣкъ съ высокъ характеръ, кой-то је прѣварилъ въ образованіе-то подданици-ти си, и слѣдователно по добръ разбира полжъ-тъ отъ сношеніе съ Европейци-ти, Сіамъ је поченъ новъ Епохъ. Хао-фа-Монгъ-Кугъ, кой-то прие царство-то въ Априліа на 1851 год. поченъ прѣобразованіе-то за благоденствіе на дръжавъ-тъ си и приема итри за да развіе тръговніъ -тъ съ Европейци-ти. Пръвый-тъ тръговскій трактатъ бѣ заключенъ съ Англіѣ на 18 Априліа 1855 год. въ Банкокъ. Токо-что научихъ за ніего Франціа и съединена-та Америкавска дръжава не оставихъ да не ся воспользуютъ отъ добро-то расположеіе на царь-тъ, и Франціа испрати Г. Монтини, кой-то бѣше Консулъ въ Шанай, а Сѣверна Америка Г. Гарриса, Консула въ Японіѣ. Г. Монтини испълни назначеніе-то си, и договоръ-тъ съ Франціѣ бѣ подписанъ на 15 Августа на 1856 год. а на 28 Декемвриа бѣ обнародованъ прѣзъ Вѣстникъ-тъ. Ето кратко извлеченіе отъ статьи-ти на той-зи договоръ, кой-то съвсѣхъ је сходенъ съ Англискій-тъ договоръ: Какъ-то французкы подданици, кои-те живѣѣтъ въ Сіамъ, така и Сіамскы, кои-то живѣѣтъ въ Франціѣ забранѣтъ ся отъ Правителство-то не само лично, нѣ и имущество-то тѣхно. Придобываѣтъ всички-ти правдини, кои-то могатъ да бѣдѣтъ дадени, кога да је на чужестарици-ти. Сіамскы-ты подданици и тръговскы-ты корабли намираѣтъ ся подъ закрываніе на Францускы-ти Консули и въ другы страни. Всѣка іедна отъ двѣ ти дръжави може да има Консули въ другъ-тъ дръжавъ за да закрываѣтъ тръговніѣ-тъ и интереси-ти на свои-ти съплеменници, и да посредствоваѣтъ помежду тѣхъ и

правительство-то. Французскій-тъ Консулъ може да влѣзе въ Бан-
кокъ токо що ся подпише договоръ-тъ. Французскій-ты поданници
имѣтъ право въ Сиамскѣ-тъ дръжавѣ на всѣдѣ да врьшітъ бо-
гослуженіе-то си, и да стрѣютъ цркви въ мѣста, кои-то ще имъ
укаже Правительство-то. Французскы миссіонери могутъ свободно
да проповѣдовѣтъ христіанскѣ-тъ вѣрѣ, да стрѣютъ цркви, семи-
нарини, школи, болници, и другы богоугодни заведенія въ цѣлѣ дръ-
жавѣ могутъ свободно да пѣтуютъ на всѣдѣ за да врьшітъ дѣл-
жности-ти си, нѣ съ паспортни отъ Французскій-тъ Консулъ. Фран-
цузскы-ты поданници могутъ да трѣгуютъ въ цѣлѣ имперіи, нѣ пое-
тоіанно жителство имъ ся дозволява само въ Банкокъ, и около той-
зи градъ гдѣ-то имъ ся дава право да купувѣтъ и земли, да стрѣютъ
кѣщи, да разсаждѣтъ плантаци и т. д. Нѣ по надалечъ отъ шесть кы-
лометра дозволява имъ ся да купувѣтъ земли съ особенно дозволе-
ніе на правительство-то Сиамско, французскы пѣтници, учены на-
туралисти нахождѣтъ ся подѣ прокровительство на правительство-то
коіе-то имъ съдѣйствова въ нужди-ти. Французскы воіенни корабли
могутъ да влизѣтъ въ рѣкѣ Менамъ до Накнама, а да ся вѣскачуютъ
до Банкокъ могутъ само съ разрѣшеніе на Сиамско-то правитель-
ство. Нѣ Французскы-ты корабли имѣтъ исти-ти правдини, кои-то
сѣ дадены на Сиамскы-ти. Мыто-то отъ привозѣ-тъ стока не
може да бѣде по високо отъ 3 °° врьѣ цѣнѣ-тъ ѣ. Француз-
скы-ты трѣговци могутъ да донасіѣтъ и стоки отъ другы дръжави,
освѣнѣ оныѣ кои-то сѣ нахождѣтъ въ монополиѣ при заключеніе-
то на той-зи догозрѣ, или сѣ запрете на Сиамско-то Правительство
удръжа право да зѣпрети да ся неизнася соль, оризъ и рыба, ако
бы да найде че ѣе нужна таѣа мѣра. Всѣка іедна отъ двѣ-
ти страни има право іедна годиѣ прѣди да ся сврьшітъ дванаї-
сятъ-тъ годиѣ да обяви: желаѣ ли да ся измѣнѣтъ условія-та
на той-зи договоръ за ползѣ и интересъ на трѣговѣ-тъ и на
двѣ-ти дръжави.

БЛЪГАРСКИ НАРОДНИ ПЪСНИ

записани

отъ

ГЕОРГЫЯ ТЕОХАРОВА.

III

Събралъ ми Недѣлчо отбралъ ми,
До седмдесѣтъ юнака,
До седмдесѣтъ и седмъ.
Та гы поведе Недѣлчо изведе.
На връхъ на старъ планинъ.
Недѣлчо свиня дебела.
Недѣлчо мѣчка шравница,
Недѣлчо горска Влъчина.
Чи-гы на Балканъ изведе.
Та че си байракъ побѣ:
И си караули проводи.
Наклади буйни огнече.
Припече до два овнече.
Недѣлчо чакъръ Недѣлчо.
Недѣлчо горска Влъчино.
Недѣлчо мѣчка шръвница.
Недѣлчо свиня дебела.
Охъ, прѣви карауль пристигна.
Чи на Недѣлча думаше:
Ставай Недѣлчо та бягай.
Тяжка потеря пристигна за тебъ.
Недѣлчо на карауль думаше:
Отъ тукъ ся махни карауль!
Додѣ това издума,
Вторый карауль пристигна:
Ставай Недѣлчо та бягай,
Тяжка потеря допадна,
За нази холамы Недѣлчо.
Недѣлчо караулу думаше:
Отъ тукъ ся махни карауль!
Додѣ пакъ това издума,
Третий карауль пристигна:
Ставай Недѣлчо та бягай,
Тяжка потеря допадна,

Се заради насъ Недѣлчо,
И се заради тебѣ.
Недѣлчо на юнани думаше;
Бягайте холанъ юнани,
Подъ сяка шумка и юнакъ.
Самъ си Недѣлчо отиде,
Дѣто потеря ще мине;
Добръ ся просякъ пристори,
Облече кожъ мечешка,
И тури шапка кожешка,
Недѣлчо кара Недѣлчо,
Недѣлчо чакъръ Недѣлчо,
Та чи на пѣтъ-тъ сѣднѣ,
Дѣто потеря ще мине,
Чи ся потеря зададе,
Си по край Недѣлча минѣхъ,
Никой Недѣлча не позна.
Най на подире врьвѣше,
Едно ми черно Арапче,
И то Недѣлчу думаше:
Недѣлчо кара Недѣлчо,
Недѣлчо горска Влѣчина,
Недѣлчо мечка шръвница,
Недѣлчо свиня дебеда,
Да ли тѣя Недѣлчо обадя
Ма тѣзи царскъ потерѣ,
Недѣлчо дума Арапчу:
Отъ тукъ ся махни Арапче,
Че шѣ ты холанъ оловѣ,
Кожѣ-тѣ шѣ ты одерѣ;
Съ тригодишнѣ бозалѣкъ
Щѣ да ѣмъ натѣпчѣ.
Арапче ся люто расрѣди,
Чи на Недѣлчѣа думаше:
Ей гы Недѣлчо врьнѣхъ гы;
Сичка ся потеря назадъ врьнѣ,
Чи Недѣлча обиколихъ.
Недѣлчо си отъ мѣсто пошавѣхъ,
Никой при Недѣлча не отива,
Неотива при него не до шира.
Малко ся много сидѣли,
Три дни ми и три нощи.
Малко ся много хвърляли,
Кога си Абѣ-тѣ сѣбѣтѣче
Тоя Недѣлчо, кара Недѣлчо;
Кога си хвърли шапка-тѣ,
И кога си абѣ-тѣ отрьси,
До девѣтъ кѣда встрыен.

До деветъ кела куршуми.
Кога си шяпка-та отрьси,
Малко си много истрьси,
До деветъ ъги куршуми,
Чи на потеръ думаше:
Надявайте ся потера потера,
Сега щъ жътва да женъ.
Извади сабіж френгымъ,
Та ся на лѣво заврътя,
Кога ся на дѣсно обьрнъ,
Остали что сж остави,
Едно ми чьрно Арапче.
Той на арапче думаше:
Не ли ти рекохъ Арапче,
Че тѣбъ щъ живъ оловѣжъ,
Кожѣж-тж щъ ти одержъ,
И съ три годишьнъ бозалѣкъ
Щъ да ѣмъ натѣпчѣжъ,
На царь-тѣ щъ ѣмъ проводѣжъ
На царь-тѣ и на Везирь-тѣ?
И Арапче ся молиашо:
Недѣлчо горска Влѣчина,
Недѣлчо мечка шрьвинца,
Недѣлчо свиня дебела,
Охъ! недѣй мя холамъ затривай.
Славѣж-тж да ти казувамъ,
И твое-то силно юнаштво,
Юнаштво чакъръ Нидѣлчо.
Недѣлчо Арапче не слуша,
А ми го холамъ улови,
Та му кожѣж-тж одра
Като му кожѣж дерѣше,
Арапче силно ревѣше;
Гласъ-тѣ му ся къ Богу сбиваше,
И Недѣлчѣ люто кѣнѣше:
Отъ Бога Недѣлчо да найдешъ!
Недѣлчо го не послуша,
Ами го удра Недѣлчо,
И му кожѣж-тж натѣпка
Съ три годишьнъ бозалѣкъ.
Чи ѣмъ на царь-тѣ проводи.
На царь-тѣ и на Везирь-тѣ,
Да види царь-тѣ Недѣлчѣ;
Самъ си стана Недѣлчо,
Самъ ѣмъ на царь-тѣ занесе.
Като го видѣ бре царь-тѣ,
И той му станъ на крака,
Та ни Нидѣлчѣ думаше:

Де гди Бѣлчо Недѣлчо,
Де гди горска Вѣлчина,
Де гди мѣчка шръвница,
Де гди свиня дебела,
И при мене ли ты дойде
И Азе-ли да ся уплаша.

ИЗЪ СБОРНИКЪ-ОТЪ НА АР. П. З.

I.

Се пофали жѣта дуня отъ градина-та:
Како мене спроти мене нигде немате.
Я дочула яболкница-та отъ градина-та.
Що се фалишъ жѣта дуньо копоглавице,
Я ке родамъ много блага яболка.
Тѣа те ядетъ мезе по-ракия.
Ми я дочу тронтафилъ-тъ отъ градина-та,
Що се фалишъ яболкнице бре шупливице,
Я тѣа цутамъ много цвѣтье въ година.
Кѣе ме беретъ много млади юнаци,
И евести, да и млади девойки.
Ми го дочу крива доза винена
Що се фалишъ тронтафиле скачетнику,
Ясъ кѣе родамъ много грѣйзе в година.
Кѣе ожена многу млади юнаци.
Кѣе оmoжа многу млади девойки.
Кѣе закопа триста старци и старица.
Ке си-кърста триста луди дечиня.

II

Отъ гора идеть сеймени, айдутска глава носеть.
Изгѣзи баба да глѣдять, видѣла баба-та глава.
Викна ми баба да плачеть, не ми е глава айдутска.
Тукъ ми е глава синова, сеймени бабе велее:
Не жали бабо не плачи, блазе ти тебе со сърце
Що юнакъ ти си родила, дури му глава зедосие,
Педесеть мина паднахме, самъ булукбашия загина.

ВЪВРЕМЕННА ЛѢТОПИСЬ.

Колко-то повече приближава вѣрмя-то за да се събератъ Конференции-ти Парижскы, толкось повече интересъ придобывахтъ два-та главни въпроса, кои-то ще се разрѣшихтъ отъ тѣхъ. Устройство-то на Дунавскы-ти княжества и свободно-то плуваніе на Дунавъ-тъ. Обстоятелства-та не ни позволявахтъ да излагамъ мнѣніе-то си за пръвѣй-тъ въпросъ свободно, нѣ вторѣй-тъ въпросъ има по голѣмо азначеніе за Българи-ти, зашто-то Дунавъ отъ старо вѣрмя се счита Славянска рѣка, за това рѣшихмы се да приготвимъ читатели-ти съ едно кратко изложениѣ въ какво положеніе се нахожда сега той-зи въпросъ, кой-то трѣбѣ да възбуди жежкъ полемика на конференции-ти:

Въ предлаудии-ти наши Книжки извѣщавали смы наши-ти читатели, че комиссія-та кою-то бѣ назначена отъ Парижскы-ти конференции за да устрои свободно-то плуваніе по Дунавъ-тъ, и свръшила свой-ти дѣла, и че Австрія-та на кою-то комисарь-тъ бѣ прѣдсѣдатель въ тѣхъ комисіяхъ не ще да признае че конференция-та има право да пригѣда и да утвърди окончателно всичко, що се отnosi до свободѣ-тъ на Дунавъ-тъ. Той-зи въпросъ, въ послѣдне-то вѣрмя стои на пръвѣй-тъ планъ и всичкы-ты вѣстници усилили сѣ вниманіе-то си за тоза, и мы считамы се длѣжны да го изложимъ по на дълго.

По ієстествено-то право, верховна-та власт надъ рѣкы-ти принадлежи на дръжавѣ-тъ презъ земѣ-тъ на кой-то тѣ протичѣтъ. Тыѣ дръжави могатъ да ся распореждѣтъ като своѣ собственност сирѣчь да извлачѣтъ каквѣ-то ползѣ могатъ отъ тѣхъ: да разрѣшивѣтъ и запрѣщавѣтъ на други-ти дръжави да плувѣтъ по тыѣ рѣкы. Това начало на териториална-тъ собственност на води-ти отъ какъ іе поченѣло да ся развива общенародно-то Нѣвропейско право, послужило іе за основаніе на многоразлични трактати. Нѣ отъ какъ ся разви тръговина-та и промышленность-та, отъ какъ поченѣ да напрѣдова просвѣщеніе-то, кога по много и по добръ поченѣхѣ да разбирѣтъ значеніе-то и важность-тъ на кораблеходни-ти рѣкы, поченѣ да ся развива и мнѣніе по сообразно съ това значеніе и съ взаимни-ти интереси на дръжави-ти, а споредъ това и ієстествено-то право отъ день на день трѣбоваше нове-че да ся ограничи за общѣ ползѣ. И оцѣ по естествено іе че това мнѣніе ся іе приложило най прѣво на такви рѣкы, кои-то прѣсичѣтъ и раздѣлятъ нѣколко дръжави; тукъ полза-та за свободно плуваніе іе твърдѣ іасна, а стѣсненіе-то отъ исклучително-то право твърдѣ чувствително и ето прѣвый-тъ примѣръ за практическо-то приложеніе на това начало подава Франція въ трактатъ-тъ, кой-то заключи съ Германіѣ на 13 Августа 1804 год. за рейнско-то кораблеплаваніе. Съ той-зи трактатъ р. Рейнъ ся признава общѣ и на двѣ-ти дръжави и опредѣля ся всичко, що ся относи до плуваніе-то на тѣѣ рѣкѣ. Той-зи договоръ (трактатъ) послужилъ іе за основаніе на работи-ти на вѣнскый-тъ конгресъ. Парижскый-тъ трактатъ отъ 30 Маѣ на 1814 год. подвигна той-зи въпросъ по напрѣдъ. Въ той-зи трактатъ іе добавено: че плуваніе-то на рѣкѣ Рейнъ, отъ гдѣ-то іе възможно да ся плува до море-то и обратно ще бѣде съвсѣмъ свободно и никому не ще бѣде запрѣщено да ся ползова отъ ніего, на слѣдующий-

тъ конгресъ ще ся прѣгляда и ще ся рѣши съ кой начинъ за оле-
снение на международни-ти съобщенія и за по тѣсно сближеніе
по между нмъ, таѣя свобода на кораблеходство-то може да ся рас-
пространи и на всички-ти кораблеплавателни рѣкы, кои-то те-
чѣтъ прѣзь разни дръжави, или раздѣлятъ іеднѣ дръжавѣ отъ
другѣ. Въ конференциѣ-ти на 14 Декемвриѣ 1814 год. за да об-
сѣди и разрѣши той-зи въпросъ бѣ отрегена особита комиссія
отъ прѣдставители на четири дръжави, кои-то бѣхъ най много за-
интересовани: Австриѣ, Англіѣ, Франціѣ и Пруссіѣ. Таѣя ком-
иссія открь свои-ти събрания въ Виеннѣ на 2 Февруаріѣ 1815
год. и пригласи да приѣмать участіе за да установятъ правила за
плуваніе-то на Рейнъ, Шельдъ и притоци-ти тѣхни, уполномо-
ченни отъ всички-ти прибрѣжни дръжави. Въ дванадесѣтъ събрания,
що дръжѣ комиссіѣ-та сврѣши работѣ-тѣ си на 24 Марта, и съ-
чини прѣво проектъ — 9 пункта — общи правила за плуваніе-
то по рѣкы-ти и второ 32 пункта за плуваніе-то по рѣкѣ Рейнъ
и 7 пункта за плуваніе-то по пять други рѣкы. Отъ тѣхъ прѣви-
ти 9 пункта влѣзохъ въ окончателный-тъ актъ на виенскый-тъ
конгресъ отъ 9 Іюніѣ 1815 год. (пунктъ 108 — 117) а други-
ты само ся приложихъ при той-зи актъ.

Ето на кѣсо оныѣ начала, кои-то сѣ провозглашени съ той-
зи актъ: Всички-ти рѣкы, кои-то протичѣтъ или раздѣлятъ дръ-
жави-ти, отъ гдѣ-то іе възможно да плуватъ кораби, до устїе-то
имъ дѣлѣни сѣ да бѣдѣтъ съвсѣмъ свободни и никому не може
да ся възбрани да плува за трѣговскы дѣла. Полицейскый-тъ над-
зоръ и заплата-та, коѣ-то ще ся зема и коѣ-то ще бѣде умѣ-
рена, іеднообразна, и неизмѣнна трѣбѣ да ся устройтъ колко-то
іе възможно да не бѣдѣтъ стѣснителни за кораблеплаваніе-то.
Всѣка прибрѣжна дръжава, коѣ-то събира заплатѣ, дѣлна іе да
поїеме всички-ти разноскы за чистеніе-то, за освѣщеніе-то на

фактори-ти и за всичко олесненіе за кораблоплаваніе-то и тръговина-та.

Таково је било основание-то, које-то положи комиссиа-та, коа-то бѣ устроена отъ най-почтѣ-ти политически еписатели на онова врѣмя, и въ кой-то Баронъ Вилхелмъ Фонтъ Гумбелтъ је былъ јединъ отъ най-дѣятелни-ти членове, и извѣстныи-тъ Мартелъ секретаръ.

Изъ Вѣнскій-тъ конгресъ не ел ње ограничили само съ угодновленіе на једни общи начала, а съ приложение-то въ актъ-тъ и частни ностановленія, кой-то ел отъносатъ до рѣки-ти Рейнъ, Неккаръ, Майнъ, Маасъ, Мозель и Шелдъ, показанъ бѣ и прикѣръ практическый.

Съ трактатъ-тъ отъ 30 Марта 1856 год. имали ел контролленіе да приложатъ тѣа начала и на кораблоплаваніе-то по Дунавъ-тъ и що-то је извршилъ Вѣнскій-тъ конгресъ за рѣки-ти на Средни-тъ Европѣ, сѣщо-то искаше да заврши парижскій-тъ конгресъ за Дунавъ-тъ.

По Дунавъ-тъ могатъ да плуватъ кораби до 9/10 на течение-то му (340 геогр. мили), и като је той втора-та рѣка въ Европѣ по дължина-тъ (374 г. м.) и по обширность-тъ на русло-то му (14,630 кв. м.) и като приема въ себе до 120 рѣки отъ кои-то 34 сѣ кораблеплаватели и като протича прѣзъ много дрѣжави, той бы ималъ голѣмо значеніе, като широкъ съединителенъ пътъ между средни-тъ и юговосточни-тъ Европѣ; и ако је той ималъ до сега по малко значеніе не само отъ Рейнъ и отъ Блѣ-бѣ нѣ дори и отъ Шелдѣ, Масса и Везера то нѣколко је криво на това іестественни-ти прѣгради — подводны камъни (гердаи и силно-то теченіе при Оршовѣ), нѣ най-главна-та причина је историческа-та судба његова и политически-ти обстоятелства. Неумѣстно је да указваме тукъ на дълго всичко-то значеніе, које

не придобіє Дунавъ-тъ отъ свободно-го плаваніє. То ще устрани и прѣгради-ти; гирла-та му ще ся очистять, гирлами-тъ ще ся раздѣлятъ и не вѣчко-то му теченіє ще ся развие трьохвѣднѣ-та, и тога ще ся отоваря и не само въ прѣбрѣжни-ти дрѣжави, нѣ ще ся распространять благодѣтели-ти послѣдствія на такіхъ мѣстахъ въ Франціи въ Англіи Пруссіи и Россіи. И сега вече ся поймають прѣвы-тъ симптомы на тыя послѣдствія; страхи-ти по долни-тъ Дунавъ въ послѣдні-ти времена вѣзли ся въ отношеніи съ Англіи, и ѿ испранѣтъ отъ хлѣбъ-тъ ся. Съ вѣрѣмъ, кога-то ся распространя свободно-то плаваніє трьохвѣднѣ-та още повече ще ся разшири, ще ся развѣють промисленни-ти, а за іедно съ тѣмъ и нѣравовѣжни-ти сили на Дунавски-ти Княжества, за кои-то особито іє важна таіа свобода на Дунавъ-тъ. Это ще іє побудило Парижскій-тъ конгрѣсъ да внесе въ трактатъ-тъ си постановленіє, коіє не считамъ излишно да припомнимъ на нѣмни-ти читатели.

Ст. 15. на Парижскій-тъ трактатъ опредѣли да ся приложять на Дунавъ-тъ и на ніегови-те устіа оныя правила, кои-то ся опредѣлени отъ антѣ-тъ на Вѣнскій-тъ конгрѣсъ за кораблеваніє-то по оныя рѣкы, кои-то раздѣлятъ и прѣсачють разни дрѣжави. Това постановленіє, съ коіє-то ся опраждава свободно-то плаваніє по Дунавъ-тъ на вѣчко-то му теченіє, признавася споредъ трактатъ-тъ за принадлежность на общенародно-го Европейскѣ право и ся утверждава съ вѣрѣмно поручителство на дрѣжави-ти, кой-то ся договаряють. За да ся тури въ дѣйствиє това постановленіє на конгрѣсъ-тъ, опредѣлихъ да устройть комиссіи, въ коіхъ-то Россія Австрія, Франція Великобританія, Пруссія Сардинія и Турція бѣхъ длѣжни да имать по іединъ прѣдставитель (депутатинъ), и вѣрѣвъ тѣмъ комиссіи ся вѣзлагаше да прѣдназначи іє да привѣде въ испльненіє работи-ти за очищеніє-то на дунавскы-

ти гърла отъ пъськъ и други прѣпятствія, кои-то ся срѣщатъ за кораблиплаваніе-то. За да ся покрѣятъ разносъ-ти за тѣ работи и за всичко що ѣе потребно за олесненіе и обезпеченіе на плуваніе-то, положено да ся събира једна заплата отъ корабѣ-ти, споредъ нужди-ти. А въ 17 ст. ѣе предложено да ся устрои още једна прибрѣжна комиссія отъ прѣдставители на Австрійскъ, Баварійскъ, Турційскъ и Виртембергъ и на три-ти Дунавски Княжества, и да ся възложи врѣзъ нѣежъ: 1° да изложи правила за рѣчно-то плуваніе и за полицейскы мѣри; 2° да отетрани всѣхъ-ти прѣгради, кои-то може да посрѣщне приложение-то на Вѣнскій-тъ актъ; 3° да издирѣ всичко що ѣе нужно да ся устрои по всѣхъ-тъ Дунавъ и да испълни всѣхъ-ти работи за това устроеніе и 4° кога ся упразни общенародна-та европейска комиссія да надзирава за да ся съдрѣжѣтъ воѣкогы чисти Дунавскы-ти гърла и приморека-та часть. Въ 18 ст. ѣе казано, че обща-та европейска комиссія длѣжна ѣе да изврѣши всичко що ѣе порѣчано, а прибрѣжна-та комиссія да испълни всѣхъ-ти работи кои-то сѣ изложени въ 1 и 2 пунктъ въ двѣ години. Тоги прѣва-та ще ся упраздни, а власть-та ѣе ще ся прѣдаде на всегдашнѣхъ-тъ прибрѣжни комиссіи.

Споредъ тѣхъ постановленія на Парижскій-тъ трактатъ бѣхъ съставени двѣ комиссії, једна общеєвропейска, а друга прибрѣжна. Въ прѣво-то събраніе на вторѣ-тъ комиссіи, въ које-то ѣе присуствоваѣлъ и австрійскій-тъ министръ на трѣговниѣ-тъ, бѣхъ назначени три особиты комитета за да съставѣтъ прѣвѣ-тъ часть на актъ-тъ за свободно-то плуваніе по Дунавъ-тъ. Въ събраніе-то на тѣхъ комитети часто сѣ ся възбуждали жежкы прѣпирни между комиссарѣ-ти на княжества-та, кои-то сѣ забранѣвали интереси-ти на странѣ-тъ си и прѣдставители-ти на другы-ти прибрѣжни Дрѣжави. Молдавскій комисарь Доничи бѣ удаленъ за двѣ-телно-то си съпротивленіе.

Отъ Августа мѣсяца, въ кой-то бѣ съставень актъ въ 47 пункта; до 7 Ноіемвриа, кога-то той-зи актъ бѣ подписанъ отъ прѣдставители-ти на четьре-ти дръжави безъ участіе-то на комиссары-ти отъ Княжества-та, имали сѣ само два събрания, въ кои-то сѣ обсъждали за мѣри-ти на рѣчнѣ-тѣ полициѣ. Странно ще ся покаже, че комиссары-ты, кои-то сѣ обсъждали заедно съ прѣдставители-ти на други-ти прибрѣжни дръжави постановленіе-то на актъ-тъ, и заедно сѣ подписвааи протоколи-ти, не ся допустиха да подпишѣтъ актъ-тъ. Ако бы споредъ смьслъ-тъ на парижскій-тъ трактатъ, той-зи въпросъ іе можилъ да ся разрѣши отъ прѣдставители-ти на Австрія, Турціѣ, Виртембергъ и Баваріѣ, то съвсѣмъ бы было бесполезно да ся выжѣтъ комиссары отъ дунавскы-ти княжества. Въ протоколи-ти отъ 15, 17 и 20 Августа замѣчательни сѣ двѣ-ти послѣдни статьи:

Ст. 46. казва: »Настоящій актъ за кораблеплаваніе-то ще встѣпи въ силѣ отъ 1 Іануаріа 1858 год. правительства-та на прибрѣжни-ти дръжави, ще си съобщѣтъ взаимно мѣри-ти, кои-то сѣ приели за новыленіе-то ніегово. Ст. 47. казва: »Настоящій-тъ актъ ще ся одобри, и одобрение-то ще ся размѣни въ Вѣнѣ въ продолженіе на два мѣсяца или ако іе възможно и по скоро.

Въ прѣж-тѣ отъ тѣя статьи не іе казано че прѣди да въсприѣме силѣ той-зи актъ длѣженъ іе да бѣде прѣставень за да ся пригѣда и утвърди отъ парижскы-ти конференци. Послѣдніа-та статья противоречи на извѣстіе-то за подписаніе-то на актъ-тъ; защо-то той трѣбваше да ся подпиши и отъ комиссары-ти на дунавскы-ти княжества, а мы знаѣмъ, че тѣ не сѣ допустиха да го подпишѣтъ.

Австрія, какъ-то ся види іасно отъ приведени-те статии не-речи да признаѣ че имѣтъ право да прѣгѣдажъ той-зи актъ сныя дръжави, кои-то сѣ принимали участіе на конгресъ-тъ. Нѣ отвѣт-

ствова ли желаниѣ-то на Австриѣ на смѣслъ-тъ на горни-ти статии на парижскій-тъ трактатъ? Не ѣ ли ясно, че ако се бых оставили на прибрѣжни-ти дръжави да устройтъ сами, какъ-то щѣтъ плуваніе-то по Дунавъ-тъ, дръжави-ти, кои-то сѣ участвова-ли на парижскій-тъ конгресъ не быхъ имали рудителство, че ошмиѣ правила, кои-то сѣ установіени, ще сѣ удръжѣтъ?

Въ уставъ-тъ за плуваніе-то по коѣхъ да ѣ рѣка могатъ да сѣ внесѣтъ такви правила, кои-то безъ да противорѣжѣтъ видимо на началю-то на свободно-то плуваніе, съвѣстѣ го въспрѣщавѣтъ. Така наприимѣръ заплаца-та, коѣ-то сѣ прѣдостави на прибрѣжни-ти дръжави да земѣтъ отъ корабѣ-ти, нѣто сиравадино възнагра-жденію заради уступкѣ-тъ, коѣхъ-то сѣ направили за полѣзъ на сво-бодно-то плуваніе, може да бѣде толкосъ висока, карантини-ти и полицейскѣ-ти мѣри да бѣдѣтъ толкосъ стѣснителни, гдѣ-то сво-бодно-то плуваніе ще бѣде само ѣдна праздна дума безъ смѣслъ.

Австриѣ сѣ опира съ своѣ-то мнѣніе, че парижска-та кон-ференція нѣма право да пригледова и да одобрява актъ-тъ на париж-скій-тъ трактатъ, кой-то прѣдоставя на прибрѣжни-те дръжави да устройавѣтъ рѣчни-ти уставѣ и да надзирѣтъ за исполненіе-то нѣхъ. Още въ собраніе-то на конгресъ-тъ на 18 Марта 1856 год. Графъ Буоль, като желѣаше да ограничи свободно-то плуваніе само на долний-тъ Дунавъ и въ гърла-та му, приваждѣхъ ѣ това постановленіе на вѣиский-тъ трактатъ. А сега съ той-зи сѣдѣщій прѣдлогъ нежѣтъ да отклонѣтъ влиѣніе-то на дръжави-ти, кои-то сѣ участвовали на парижскій-тъ конгресъ отъ свободно-то плу-ваніе по цѣлъ Дунавъ. Вѣстникъ Le Nord, кой-то приѣма нѣй дѣя-телно участіе въ полемикѣ-тъ (препиране-то) що ѣ изникнула отъ той-зи въпросъ, и кой-то ѣ изложилъ много статии, въ кои-то излага и обсѣжда, жежко и здраво опровергналъ ѣ всички-ти доводи, на кои-то сѣ основава Австриѣ. Ако и да ѣ истин-

но така, казва той-зи вѣстникъ, ако и да је прѣдоставено отъ вѣнскій-тъ актъ на прибрѣжни-ти дръжави на всѣкъ іеднѣ рѣкъ да устроѣвамы сами всичко, что ся относя до кораблеплаваниѣ-то безъ да дава право на европейскій-тъ съюзъ да надзира за исполнениѣ-то на свободно-то плуваніе, — то мы быхмы отговорили на това кратко и іасно: Парижскій-тъ конгресъ је обяіаснилъ съ най іасни слова че на прибрѣжни-ти дръжави ся възлага само да приготвѣтъ уставъ-тъ дунавскій, и да ся утвърди и да ся оздрави, исполнениѣ-то му прѣдоставява ся на дръжави-ти, кои-то сѣ подписали парижскій-тъ трактатъ.

И така ако бы и да благопріѣятствова на Австріѣхъ смыслъ-тъ на вѣнскій-тъ актъ, то тіа не може да ся опира на тѣхъ, за-що-то парижскій-тъ трактатъ измѣня смыслъ-тъ му. Нѣ паистинѣхъ ли је такъвъ смыслъ-тъ на вѣнскій-тъ актъ? Освобождава ли той уставъ-тъ на прибрѣжни-ти дръжави отъ приглѣдваниѣ-то на други-ти дръжави? Сами-ти дѣйствиѣ на той-зи конгресъ, какъ-то по горѣ читатели-ты наши видѣхъ не допущѣтъ такво тълкованиѣ на ніегови-ти постановлениѣ. Така въ статии-ти за Рейнъ-тъ, кои-то сѣ приложени при вѣнскій-тъ актъ, конгресъ-тъ самъ отрежда колко заплата да ся взема, и гдѣ да ся взема, и тіѣ статии сѣ обработени отъ іеднѣ комиссійхъ, избрана отъ членови-ти на конгресъ-тъ, а не само отъ прибрѣжни-ти дръжави; въ ніеѣхъ је приіемалъ участіе и прѣдставитель отъ Англіѣхъ — Лордъ Кланкарти, на кого-то имя-то срѣщамы на прьво-то мѣсто подъ всячкы-ти протоколи и подъ самый-тъ актъ; и какъ-то ся вижда отъ протоколи-ти ималъ је голѣмо вліѣяніе при составлениѣ-то на той-зи актъ. Не је ли іавно подирь всичко това, че вѣнскій-тъ конгресъ не је ималъ намѣреніе да прѣдстави на прибрѣжни-ти дръжави да давѣтъ правила за рѣкы-ти безъ участіе и надглѣдваниѣ отъ други-ти дръжави?

Єдинъ Австрійскій вѣстникъ *Oesterreichische Correspondenz* пише, » че той-зи актъ (Дунавскій-тъ) ще ся прѣдстави на парижскы-ти конференции само за да го заблѣжѣтъ и да го видѣтъ и съ това, той приѣма обеспеченіе отъ всичкы-ти дръжави. » Не вѣрваме обаче да ся ограничи концеренціа-та само съ єдно вижданіе, безъ да има право да го обсъди, защо-то съ това не ся придобыва свободно-то плаваніе по Дѣнавъ-тъ.

Наши-ты читатели помнѣтъ че Высока-та Порта, єдна отъ прибрѣжни-ти дръжави изъяви согласиє-то да ся прѣдложи той-зи актъ на Парижскъ-тъ конференциѣ за да ся обсъди, и ако не го найде тѣа съгласенъ съ Вѣнскій-тъ актъ да ся измѣни и допълни, какъ-то єе прилично. Австріа обаче не ся показва толкось готова да отстъпи, и не ѣ ся ще да прѣдложи дѣйствиа-та си на общій сѣдъ.

Въ заключеніе ще спомянемъ още за єдно любопытно доказателство, коє-то дава *Journal de Francfort* за да забрани мнѣніє-то на Австріѣ. Въ Дунавскъ-тъ прибрѣжнѣ комиссиѣ, казва той-зи вѣстникъ сѣ присуствувавали прѣдставители отъ Виртембергъ и Бавариѣ, а тѣѣ дръжави не сѣ были на Парижскы-ти конференции, за това и не признавѣтъ актъ-тъ на Парижскій-тъ конгресъ и не могатъ да прѣдставлявѣтъ уставъ-тъ Дунавскій да ся приглѣдова отъ той-зи конгресъ. Нѣ могатъ ли тѣѣ дръжави да не признавѣтъ актъ-тъ на парижскій-тъ конгресъ, кой-то гѣ єе пригласилъ да приѣмѣтъ участіє въ устройство-то на Дунавскій-тъ уставъ. Пустословіє на такви доказательства єе твърдѣ іасно, нѣмамы нуждъ да губимъ врѣмя за тѣхно-то опроверженіє, тѣ самы ся опровергавѣтъ

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Общо-то положеніе въ политическы-ти дѣла малко ся іе измѣнило въ послѣдне-то врѣмя само по іасно ся іе обозначило, за това и мы ся рѣшяваме да ги внесемъ въ нашиѣ-тѣ лѣтопись въ кратцѣ: депеши-ти, кои-то разиѣнихъ помежду си Франціа и Англіа излѣзохъ на лице; Струва ся да іе всичко помежду нѣмъ натѣкмено, а общественно-то мнѣніе още не може да ся успокои; на борси-ти въ Лондрѣ и въ Парижѣ общественни-ти фонды все още глѣдѣтъ на спаданіе. Много іе съдѣйствовалъ на това и вѣстникъ Times съ свои-ти статии противъ вѣнкашнѣ-тѣ политикѣ на Франціѣ, и той-зи вѣстникъ има такво значеніе въ Англіѣ, гдѣ-то, ако и да не іе още извѣстна причина-та на гнѣвъ-тъ му всички прѣдполагѣтъ че има нѣкоя отдалена причина да ся гнѣви. Нити съдрѣжаниіе-то нити тонъ-тъ на депешѣ-тѣ на Графа Валевскій не съдрѣжа нищо оскорбително за Англіѣ. Най прѣво тѣа отстранява всѣхъ мысль за намѣреніе да оскорби националнѣ-тѣ нѣйнѣ горделивость, като напомнюва че въ продълженіе на 6 години Императоръ-тъ не іе прѣставалъ да залѣга за да сблизн двѣ-ти нации, че подиръ $\frac{1}{11}$ Іаннуаріа Императоръ-тъ ся іе обрѣнѣлъ къмъ околнѣ-ти дръжави, не за да умножи своиѣ-тѣ личнѣ безопасность, а за да може да опазн приѣтелскы-ти отношеніа на Франціѣ къмъ тѣхъ, зашто-то народъ-тъ, като не проумѣва добръ духъ-тъ на Англіскы-ти закони, ни причини-ти на безбѣдствиіе-то на тамошни-ти сѣдилищѣ, смути ся като вижда че толкосъ прѣступницы оставѣтъ тамъ безнаказаны; и правителство-то не іе имало намѣреніе да укорява англійско-то законодателство, че то ужъ съ намѣреніе забраня прѣступници-ти и ги освобождава отъ заслуженно наказаніе. Сѣщо така не іе имало намѣреніе да указа на Англіѣ какви мѣри да приіеме за да прѣкъсне това зло. Депеши-ти ся сврѣшѣтъ съ тѣа думы: Намѣреніе-то на Им-

ператоръ-тъ като не бѣхъ го разбрали, какъ-то слѣдова, Правителство-то на Нѣгово Величество въздръжа ся отъ нови разсужденія за той-зи прѣдметъ, кои-то ако ся продлѣжѣтъ могатъ да ушрьбѣтъ достоинство-то и добро-то съгласіе на двѣ-ти дръжави, и ся полага само на справедливостъ-тъ на английскъ-тъ націѣ. Тонъ-тъ на тѣхъ депешъ ако ся је показалъ въ Англіѣ малко острѣ, то въ Франціѣ съдръжаниѣ-то ѣ ся счита малко оскръбительно за народнъ-тъ честь. Какъ да је Франціѣ посрѣщнъ сопотивленіе въ това що искаше, и длѣжна бѣ да ся откаже съвѣтъ. При тыѣ несогласіѣ Графъ Персиннъ видѣ че положеніе-то му је не приѣтно въ Лондрѣ, и ся врънѣ въ Парижъ не доволенъ отъ дѣйствиѣ-то на Графа Валевакаго; и ся отказва отъ званіе-то на Французскый-тъ посланникъ при Сенъ Джемскый-тъ кабинетъ. Това произведе въ сегашно-то врѣмя силно впечатленіе въ Франціѣ; и породило је нови думи че и Валевакаый ще ся смѣни; не мыслимъ обаче да ся смѣни той въ сегашно-то врѣмя, зашто-то това ще ся покаже като іеднъ новъ уступкъ на Англіѣ. И така ако и да сѣ ся възстановили напрѣшни-ти приѣтелскы отношенія, нѣ неизбѣжно послѣдствиѣ на тыѣ прѣговори трѣбѣ да бѣде іедно охлаждениѣ, и особливо като ся присѣедини още нападениѣ-то на Вѣстникъ Times. Много зависи и отъ сѣдбѣ-тъ на Бернара, какъвъ конецъ ще приѣме тѣ. Сегашни-ты законы на Англіѣ не сѣ достаточны за да го набѣдѣтъ и осѣдѣтъ като участникъ въ покушеніето противъ Императоръ-тъ Французскый. За това Times ако ѣ да напада на Французскъ-тъ политикъ настоява да доказва че је нуженъ новъ законъ противъ заговори-ти. Швейцариѣ отъ іеднъ странъ ся жалова за грозный-тъ тонъ на Французскъ-тъ депешѣ и за нови-ти мѣри кои-то је приѣла Франціѣ за паспорти-ти, отъ другъ странъ уступи на Французско-то трѣбованіе и удалъ бѣженци-ти отъ французскы-ти граници. Сардиніѣ 1) като ся споразу-

мѣ съ Англичѣ откажа ся да издаде Годжеса, 2) Комиссиѣ-та коѣ-то бѣ отредена за да приглѣда проєктъ-тъ на законъ-тъ противъ заговори-ти и противъ печатни оскръбленіѣ на вѣщеносни лица, отхвърли го съ вышегласиѣ отъ 5 гласѣе противъ 2; това подаде поводъ да ся распространи слухъ, че министерство-то на Кавура ще ся удали отъ дѣла-та, нѣ това още ѣе прѣждевременный слухъ. Министерство-то има намѣрениѣ да забраня проєктъ-тъ си въ самъ-тъ палатъ и отъ рѣшеніѣ-то, коѣ-то тѣа ще приѣме зависи честь-та му. Въпросъ-тъ за параходъ Калыари, за кой-то мы изложихмы въ прѣдъидущий-тъ нашъ Дневникъ, побуди прочютъ ѣдинъ Английскы писателъ за между народно-то право Г. Филли-мора да издаде ѣдно списаниѣ въ коѣ-то съ най ѣасни доказательства доказва, че той-зи призъ не ѣе законенъ, и прѣдставя Сардиніѣ, като защитнищъ на морско-то международно право. Това списаниѣ даде силно впечатлѣніѣ и въ Неѣаполь. Салернскый-тъ Судъ споредъ трѣбованиѣ-то на Английскый-тъ парламентъ и на ново-то министерство, освободилъ ѣе на $\frac{7}{19}$ Марта англійскый-тъ механикъ Уата, и какъ-то увѣрява Times скоро ще освободи и другаръ-тъ му Парка, и тѣ ще ся врънѣтъ въ Англичѣ, гдѣ-то гы чѣка добра срѣща. Честь-та помага на ново-то министерство Дерби въ вѣнкашиѣ-тъ политикѣ; Прѣговори-ты съ Франціѣ кои-то имахъ добръ исходъ за Англичѣ, освобождениѣ-то на двама-та механика, рѣшителный-тъ отказъ на Сардиніѣ да издаде Годжеса — всичко това може да му придаде народность въ Англичѣ. Оныѣ лица, на кои-то ся слуша гласъ-тъ и имѣтъ въ парламентъ-тъ влиѣніѣ не искѣтъ отъ министерство-то программѣ, а сѣ ся рѣшили да го поддрѣжѣтъ до Септемвриѣ мѣсяца, и въ това время да приготвѣтъ друго по либерално министерство. — Отъ вѣтрешни-ти дѣла въ Франціѣ най голѣмо вниманиѣ обрѣща удалениѣ-то на префектъ-тъ (губернаторъ) на подициѣ-тъ Пѣетри и назначениѣ-то Буателѣа на нѣгово

мѣсто. Умове-ты въ Франціѣ сж така настроїены, гдѣ-то и това наплаши хора-та; различно обясняватъ причини-ти на това удаленіе, нъ най достовѣрна-та види ся да је самолюбіе-то; зашто-то новѣй-тъ министръ Генералъ Ёспинасъ, токо речи, прибралъ је въ рѣцѣ-ти си всичкѣ-тѣ властъ полицейска и самъ залѣга за всичкы-ти мѣри за общественѣ-тѣ безопасность, а това дава на Пѣетри второстепенно значеніе. Императоръ-тъ желаеше да съсредоточи всичко-то полицейско управленіе въ іедни рѣцѣ и за това ся рѣши да пожрѣтвова Пѣетри и на нѣгово мѣсто назначи Буателіа, кой-то је извѣстенъ на Генерала Ёспинаса още отъ когы ся је нахождалъ въ воєннѣ службѣ. Отношеніа-та между Франціѣ и Австріѣ поченѣли сж да обрѣщѣтъ вниманіе; подиръ защитителнѣ-тѣ рѣчъ на Жюліа Фавра, подиръ обнародваніе-то въ Мониторъ-тъ писма-та на Орсини, кои-то ся станѣли извѣстни въ цѣлѣ Италиѣ и на всѣдѣ сж четѣтъ съ патріотическо одушевленіе, Мониторъ-тъ продѣлѣява да печята писма-та на Наполеона I, въ кои-то той говори за освобождение-то на Италиѣ-тѣ отъ Австрийско-то владычество и показва какви мѣри је употрѣблявалъ той за да достигне това освобождение. Австрийскы-ты вѣстници силно възставѣтъ противъ тыѣ дѣйствиѣ на Французско-то Правителство и казвѣтъ че Графъ Буоль поискалъ отъ французскѣй-тъ посланикъ обясненіе. Разногласіе-то помежду двѣ-ти Нѣмскы дръжави Австріѣ и Пруссіѣ отъ день 'на день ся умножава освѣнѣ іеднѣ нотѣ, що прѣдстави Пруссіѣ противъ Австрийско-то мнѣніе за Дунавско-то плуваніе, Австрийскѣй-тъ проіектъ за мытарственно-то съєдиненіе съ другы-ти Германскы дръжави, и особито проіектъ-тъ кой-то гони Австріа за да ся вдигне съвсѣмъ заплата-та врѣзъ стоки-ти кои-то проминуваѣтъ прѣзъ Германиѣ транзитомъ и влазѣтъ въ Австріѣ, срѣщнѣ голѣмо сопротивленіе отъ Пруссіѣ. И въ възпросъ-тъ на Княжества-та съ Даниѣ не сж съгласи Австріа и

Пруссія. Даниїа іє съобщила на посланникъ-тъ си въ Франкфуртъ да извѣсти прѣдставители-ти на Австриѣ и на Пруссіѣ, че ся склонява да даде на Германиѣ и на Лауенбургъ отдѣлено управленіе, нъ за то трѣбѣ Шлезвигъ да ся сврже по тѣсно съ Даниѣ, като не отдѣла часть на Монархиѣ-тѣ. Австріа іє готова да ся съгласи на това, а Пруссія настоява да ся удрѣжѣтѣ напрѣжни-ти правдини на Голщейнъ и желаіе да обрѣжѣтъ Релдебургъ въ сѣюзно укрѣпленіе Нѣмско. Той-зи въпросъ нѣма сумнѣніе че ще ся разрѣши миролюбиво. Грьцкы-ты вѣстници съдрѣжѣтъ извѣстіе, че В. Порта ся іє рѣшила да устрои на граници-ти Грьцкы четьре кашли въ извѣстно разстояніе іедна отъ другѣ за да дрѣжи тамъ войски да збранѣжѣтъ граници-ти отъ хайдуги-ти. Основаніе-то на двѣ-ти іє вече заложено. Планъ-тъ на тыѣ устроіеніа іє извѣстенъ, тѣ повече приличѣжѣтъ на укрѣпленіа (калета) и ще имѣтъ топове. Това іє възбудило голѣмо неудоволствиѣ въ Грьцко.

ТРЪГОВСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Часто смы споменували за желѣзни пѣтища, кои-то ся прѣд-приѣмѣтъ въ разни страни, нъ умѣстно ли іє да говоримъ за желѣзни пѣтища въ трѣговскый-тъ Дневникъ? Желѣзни-ти пѣтища, освѣнъ що сѣ главни-ти проводници на трѣговнѣ-тѣ, тѣ и сами сѣ трѣговскы прѣдприіатіа.

Отъ двѣ години насамъ отъ какъ ся сврши война-та много компании сѣ ся поіавявали за да искѣтъ разрѣшеніе-то отъ правителство-то да устроіжѣтъ желѣзни пѣтища въ разни направленіа, нъ повече-то отъ тѣхъ безъ да изучѣжѣтъ мѣстни-ти потрѣбности, и европейска-та Тупциѣ бѣ прорѣзана отъ стотина пѣтища, кои-то существовахъ само на писмо. Єдна линіѣ — отъ Бѣлградъ до Цариградъ съ клонъ до Солунъ и до Атинѣ, друга отъ Єдрене до Цариградъ, друга отъ Рускютъ до Єносъ съ клонъ до Цар-

градъ, друга отъ Русчюкъ до Варнѣ, друга отъ Солунъ до Бродъ на австрійскѣ-тъ границѣ и най напоконъ отъ Кюстендже до Чернавѣ-водѣ, една подиръ другѣ ся прѣдприемахъ. Нѣкои си отъ тѣхъ отъ Солунъ до Бродъ, отъ Русчюкъ до Еносъ, отъ Русчюкъ до Варнѣ бѣхъ разрѣшени съ фирмани, нѣ фирмани-ти ся присрочихъ въ рѣцѣ-ти на устроители-ти, кои-то не можахъ да изпълнятъ контрактни-ти условиѣ и да прѣдставятъ обезпечителнѣ-тъ суммѣ. Една само линиѣ най кѣса-та отъ Кюстендже до Чернавѣ-водѣ ся нахожда въ здрави рѣцѣ; английска-та компаниѣ, коѣ-то ѣе прѣдприѣла тѣхъ линиѣ изврышила ѣе ланъ нѣколко пригитовителни работи, и устроѣеніе-то на той-зи пѣтъ има здрави источници.

Подиръ спекуляторы-ти и проѣктеры-ты, като видѣхъ че имъ ся удаде Европѣйска-та Турциѣ обрѣнѣхъ ся въ Анадолъ.

Най прѣво ся ѣави на лице проѣктъ за Евфратскѣ-тъ линиѣ, подиръ друга отъ Скутари въ Балсѣра като продѣжениѣ на Бѣлградскѣ-тъ линиѣ, подиръ отъ Измиръ въ Айдинъ — друга отъ Селисонъ до Сивасъ и да ся продѣжи подиръ до Ерзерумъ друга отъ Измиръ до Ушякъ; ѣединъ проѣктъ за воѣеннѣ линиѣ отъ Скутари, или отъ Бруссѣ до Ерзерумъ и най напоконъ ѣедна линиѣ коѣ-то ся ѣе разрѣшила сега и за коѣхъ-то ще поговѣрѣтъ по долу. Отъ всичкы-ти тѣѣ линиѣ само ѣедна ся устроѣѣва сега отъ Измиръ въ Айдинъ; друга ѣедна отъ Самсунъ въ Сивасъ ѣе изслѣдована и скоро ще почене, компаниѣ-та ѣе прѣдставѣла вече обезпечителнѣ-тъ суммѣ. Другы-ты проѣкты сѣ останѣли безъ послѣдствиѣ. Нѣ догдѣ у насъ ся правѣтъ проѣкты научѣѣѣѣ че на Кавказъ-тъ ся ѣе устроѣла ѣедна русска компаниѣ подѣ покровителство-то на Императорскѣ-тъ намѣстникъ за да устрои желѣзни пѣтища помежду Чернѣ-то морѣ и Каспѣйско-то и отъ Персѣйскѣ-тъ границѣ. Това ще има голѣми послѣдствиѣ за Анадолъ-тъ, и най паче за Ерзерумъ и Трапезондъ, прѣзъ коѣ-то сега

прѣминува всички-та транзитна тръговина въ Персийск-тѣ, много пѣти наше-то правителство ѣе обръщало вниманиѣ-то си на той-зи важный за Имперіѣ-тѣ проѣктъ, и много проѣкты сѣ ставали за да ся олесни съобщеніѣ-то съ Персийск-тѣ границѣ, нѣ ни-що не ѣе още извршено. Другы дѣла много по важни отвѣкохъ вниманиѣ-то на В. Портъ; и ѣето сега Россіѣ-та ще ѣх прѣдо-прѣди и ще отбиѣе всичк-тѣ тръговинѣ Персійскѣ, коѣ-то до се-га врьви прѣзъ Анадолъ. Отъ три-ти линии, кои-то ще ся прѣд-приѣмѣтъ, ако не сѣ още прѣдприѣти въ Россіѣ-тѣ; прѣва-та ще съѣдини Редутъ — Кале съ Тифлисъ, втора-та отъ Тифлисъ до Дербентъ на Каспійско-то море, а третѣ-та, най важна-та отъ Тифлисъ до Хахычеванъ на Персійскы-ти граници. — Таѣа кав-казска компаниѣа ще ся устрои съ капиталъ отъ 28 мил. карбовни.

КНИЖЕВНЫЙ ДНЕВНИКЪ.

Нашѣй-тѣ книжевный дневникъ ся ѣе уморилъ, драгы читатели, за това оставамы го въ покой да ся поотжори, и му давамы по-мощникъ, съ кого-то ако ся запознаѣете ще останете, надѣѣемъ ся, благодарены, той-зи новъ знакомецъ, кого-то имамы честь да ви препоручимъ, ѣе

ПРОМЫШЛЕННЫЙ ДНЕВНИКЪ,

Кой-то ще вы приказва, колко-то му иди отъ рѣкы за вси-чкы-ти новини техническы. И въ тѣѣхъ сферѣ случаятъ ся ѣявле-ніѣа, кои-то имѣтъ общественно значеніѣ и длѣжни сѣ да за-ѣемѣтъ мѣсто въ ѣеднѣхъ съвременнѣхъ лѣтописъ. Послушайте напри-мѣръ, че въ Парижъ имало община за подканѣніѣ на промышлен-ность-тѣ. Съставъ-тѣ и цѣль-та на тѣѣхъ общинѣхъ сѣ достойны за вниманиѣ. Тѣа нѣма официѣалный характеръ, нѣ нѣѣйни-ти награди имѣтъ высокѣ цѣнѣхъ, повече нѣравственнѣхъ, нежели матеріѣалнѣхъ,

нѣйши-ти прѣговоры ся почитатъ отъ всичко-то общество. Въ нѣй-
ный-тъ Сьѣѣтъ войскогы сѣ были чловѣци прочюты съ свои-ти по-
знанія. Тѣа іе была най высоко-то сѣдилище за всѣко іедно ново и
промышленіе открытіе. Въ послѣдне-то събрание на община-тъ,
най достопримѣчательни бѣхъ три голѣми награди, кои-то ся разда-
дохъ: Іединъ-тъ получи Г. Вика за издирание-то на гидравличе-
скы-ти цементы (мазь коѣ-то може да противустои на водѣ-тъ
и не оя смыва [двокъ]). Община-та сама бѣ прѣдложила той-
зи въпросъ заіедно съ другой іединъ: съ коѣ начинъ може да ся
опыта най скоро достоинство-то на цементъ-тъ. И два-та въпроса
разрѣши Г. Вика, коѣ-то всичкый-тъ оѣ животъ іе посвятилъ за
да изучи той-зи предметъ и бѣ и другой шѣтъ получилъ награда
12,000 фр. Сега община-та му отсѣди 2,000 фр. за открытіе-то
на іединъ способъ съ коѣ-то скоро може да ся познаіе достоин-
ство-то на гидравлическы състави и още 2,000 фр. за най добро-
то съчищение врѣху той-зи предметъ.

Прѣдставитель-тъ на тѣхъ общинахъ Г. Дюма прочютъ и много
ученъ хымыкъ забѣдѣжи при той-зи случай, че строително-то ис-
кусство ако сѣ іе възвисило и іе достигнало до іеднѣ точность до
коѣхъ-то никогы не сѣ достигали Римляне-ты, ако дежеѣ сега да
издигамы постройки на всѣко мѣсто и на сухо и на море и въ
рѣкѣхъ-тъ и въ море-то, то одлѣжены смы за това на гениалный-
тъ трудъ на Г. Вика, и ніему іедному, да не забравямы това.

Друга іедна награда отъ 12,000 фр. бѣ присѣдена на наслѣ-
дници-ти на Г. Гейдмана коѣ-то іе открылъ іеднѣ механическѣ
чесакѣ (таракѣ). За да проумѣіемъ добръ всичко-то достоинство
на ніегово-то открытіе, коѣ-то отдавна оя іе прочюдо, длѣжны
смы да ся распространимъ по на дълго. Прядилини — вещества, като
вълна, памукъ, ленъ, свила твърдѣ сѣ разнообразни въ свои-ти ка-
чества. До Гейдмана никой не мысліаше че іе възможно всичкы-ти

така вещества да се расчесоватъ, или какво-то думатъ по насъ, и по правилно да се влачатъ съ еднаква машина, и че така машина ще може да извлече по искусно отъ най искусный-тъ работникъ.

Той измысли двѣ машини (чяркови), една-та приготвяла работъ-тъ, а друга-та приема влакна-та като корделъ, свойства-та на тѣхъ машинъ сж. такви, гдѣ-то и най кжси-ти влакна, които не влазяхъ въ работъ расчесоватъ ся и нищо не ся губи, и расчесованіе-то и много съ по малкы разноскы става напр. за еднъ окъ въмъ плананне ся до 12 гр. а сега струва само 6 гр. и още подобра излазя отъ машинъ-тъ, и здравіе-то на работници-ти не ся поврѣжда.

Друга една награда отъ 19000 фр. бѣ раздадена на различни лица за изученіе на болѣсть-тъ на лози-та, и лѣчение-то на тѣхъ болѣсть.

Още на 1845 год. болѣсть-та на лози-ти појави ся првъ пѣтъ въ Англіѣ. Искусный градинарь Тукеръ поченъ да издирива тѣхъ болѣсть, а ученъ ботанистъ Беркелей намѣри въ бѣло-то цвѣте на лози-ти едно тайнобрачно растение отъ рода *oidium*. На 1847 год. така болѣсть ся појави въ Парижъ, а подиръ нѣколко врѣмя ся распространи по всичка Франціѣ. Отъ това зло Франціѣ какъ то смѣта Барраль могла бы да изгуби до 200 мил. фр. въ еднъ годинъ.

Община-та за да помогне и на това зло рѣши ся да поджани ревность-тъ на наблюдатели-ти и назначи награды 1) 10,000 фр. за кой-то намѣри средство за да истрѣби тѣхъ болѣсть, 2) 3000 фр. за най добро-то издоженіе на болѣсть-тъ и 3) 6000 фр. за най добри-ти изсѣжданія на причини-ти на болѣсть-тъ, и срѣдства за лѣчение-то ѣ. Триста ѣ седемдесетъ записки бѣхъ прѣдставени за той-зи предметъ, и съ той-зи начинъ бѣ найдено и дѣйствително и економическо средство за истребленіе на болѣсть-тъ.

Това сръдство је сѣра (кыбритъ) коіе-то най прьво употрѣби противъ болѣсть-тѣ Г. Киль (Англичянинъ) а въ Франціа прьвый-тъ опытъ направи Г. Дюшартръ, а по на широко Г. Гонтъе, а Г. Маресъ показа съ какви условиа трѣбѣ да ся употреби това сръдство. 10,000 фр. раздѣли община-та на тыя 4 лица, освѣнъ това Киль получи и једнѣ медаль отъ 500 фр. а други 6,000 фр. раздѣли по между нѣкои други лица.

Община-та издаде программѣ на нови награди, кои-то ся назначавѣтъ за издираваниіе-то на болѣсть-тѣ на буби-ти, отъ коіѣ-то много пострадахѣ южны-ты Департаменты въ Франціѣ.

На 2 Декемвриа на 1857 год. Община-та дръжіа събранију, въ коіе-то Г. Моренъ директоръ на Наитецкѣ-тѣ фабрикѣ прѣдстави новъ металлъ аллюмитий въ разни видове-отъ той-зи металлъ имаше приготовено разни предмети: сѣдове, физическы инструменты и дребосѣкъ. Той-зи мѣталъ намира ся доста много въ глиноземъ-тѣ, и глиноземъ-тѣ не је друго освѣнъ окисленъ (ражда-сялъ) аллюминий и въ всѣхъ глинозема има глиноземъ и въ нѣкои мѣста до 78%, а пятдесятъ и двѣ части глиноземъ давѣтъ 28 части аллюминий, нѣ всичко-то затруднениіе до сега бѣше въ раскислениіе-то на той-зи металлъ, нѣ веднѣжъ като ся очисти, той вече не хваща рѣждѣ. Сега много ся је улѣснило добываниіе-то му, нѣ једна ока струва до 2000 гр. нѣ было је врѣмя кога јединъ кылограмъ (по малко отъ 1 окѣ) металлъ содѣи струваше до 3000 франка а сега цѣна-та му је спадѣла до 9 фр. а Содѣи је нуженъ за добываниіе-то на горний-тѣ металлъ, за това спаданиіе-то на цѣнѣ-тѣ му је главно условіе, гдѣ-то новѣй-тѣ металлъ влязѣ въ промышленно употреблениіе.

Той-зи металлъ је былъ като сребро-то нѣ по малко лѣщи. Той је упругъ и може да ся растяга на телъ и је много лекъ, четьре пѣти по лекъ отъ сребро-то. Отъ всичкы-ти метали, кои-то ся употреблявѣтъ за сѣдове, той-зи је най безвреденъ за здравіе-то. Той-зи металлъ има всичкы-ти физическы свойства на желѣзо-то и је по жилавъ, за това може да влѣзе въ общо употреблениіе за телеграфи-ти.

Г. Шельби не знаіаше що да каже, и той каза „така іе, истина така!“

„Присмывали сж ся на мон-ти знаппіа, Господине, осждали сжгы много. Тѣ не сж ся распростра-нили, не ся сж привили въ общество-то; нѣ азъ ся дръжа крѣпко за тѣхъ, Господине, да, азъ съмъ ся дръжіахъ крѣпко, и тѣ ми сж дали доста нечяахъ, тѣ сж ся откупили, мога да кажѣхъ,“ и тръговецъ-тѣ ся засмѣ съ своіхъ-тѣ остротѣхъ.

Тѣа чловѣколюбны обѣясненіа бѣхъ толкъ острѣ и орпыналли гдѣ-то Г. Шельби не можи да не ся разсмѣіе. Зарѣ и ты, читателю, ся смѣіешъ, нѣ ты знаіешъ че въ се-ташыи-ти времена чловѣколюбіе-то ся проіавлява въ многоразлични фор-ми, и че на странности-ти на чловѣ-ческий-тѣ родѣ колко-то въ слова-та толкъ и въ дѣла-та нѣма край.

„Смѣхъ-тѣ на Г. Шельби ободри тръговецъ-тѣ и той продѣлжи.

Давно іе нанстѣишъ, нѣ азъ не съмъ можилъ да вбѣишъ това въ гла-ви-ти на народъ-тѣ. Имаше нѣкой си Томъ Ловеръ, старый мой съдружникъ въ Начезъ, той бѣше разумѣхъ чловѣкъ той-зи Томъ, нѣ сжщій дѣя-воль съ негрѣтѣи-ти. Видите ли то-ва бѣше ніегово [правило, а душіа-та му бѣше много добра. Това бѣше ніегова система, Господине, азъ час-то му казвахъ. „Томъ, казвахъ му азъ, кога жени-ти выжѣтъ и пишѣтъ

каква полза да ты удріашъ по гла-вѣ-тѣ, или да ты удряшъ гдѣ-то за-варишъ? Това іе смѣшно, казвахъ му азъ, и не излазя отъ ніего нищо до-бро. Азъ не виждамъ нищо лошо, а-ко тѣ плачѣтъ и крѣщѣтъ, казвахъ азъ.“ Това іе іестество, а іестество-то, ако не избухне отъ іедно мѣсто, ще найде друго. Освѣишъ това, Томъ, думахъ му азъ, съ това ты разва-ляшъ жени-ти, тѣ ся разболѣвѣтъ, ставѣтъ срьдити, и понѣкога губѣтъ и хубость-тѣ си — и най паче кога сж жлыти, и дѣявольскы трудове трѣбва за да ся поуправѣтъ! Зарѣ не можешъ ты, Томъ, думахъ му азъ, да бждешъ по мягкъ въ обхождениіе-то си, зарѣ неможешъ да говоришъ съ тѣхъ по ласково? Вѣрвай мя, Томъ, малко нѣщо чловѣколюбіе ще по-дѣйствова по добръ отъ всичкы-ти твои попрѣжни и ругы, и ще бѣде по полезно, казвахъ му, вѣрвай, Томъ! Нѣ Томъ не можи да ся оту-чи, и да промѣни обхождениіе-то си. Развали ми толкъ о стокахъ. И азъ бѣхъ длѣженъ да ся раздѣля съ ніе-го, ако и да бѣше той много миро-сърдѣ чловѣкъ, и добръ разбираше тръговскы-ти дѣла.

Зарѣ Вы мыслите че вашіа-та сис-тема іе по добра отъ Томовѣхъ-тѣ? попыта го Г. Шельби.

„То ся знаіе! Господине, азъ тѣ-ка мыслѣхъ. Видишъ ли кога іе ко- годѣ възможно, азъ залѣгамъ да от-

обігамъ непридатности-ти, кога напри-
мѣръ искамъ да продамъ дѣте-то,
азъ удалямамъ майкж-му, а що-то не
виждашь, за ніего и не мыслишь, не
іе ли така? а кога іе вече свръшено
и нѣма начинъ да ся измѣни, то іе-
стесвенно тѣ навикновѣтъ на поло-
женіе-то си. Знаєте ли тѣ не сж
като бѣлы-ты чловѣци, кои още отъ
дѣца навикновѣтъ на мысль-тж, че
никогы не ще ся раздѣлѣтъ съ дѣ-
ца-та си съ жени-ти си и съ всич-
ко що имѣтъ. А негритяне-ты, какъ-
то знаете, ако сж прилично вѣспи-
таны нѣмѣтъ такви надѣжди, и вѣспѣ-
кы-ти тыіа нѣща сж много лесни.

— „Страхъ мя іе, кога іе така, че мои-
ты не сж прилично вѣспитаны” ка-
за Г. Шельби.

II азъ така мыслиж. Вы жители на
Кентекки разваляте ваши-ти негри-
тjани. Струва ви ся че ся обхождате
добрѣ съ тѣхъ, нѣ това не іе ни-
какъ добро. Негритjанинъ іе длѣженъ,
видите ли, да ся дуга и да ся влачи
по свѣтъ-тѣ, и да ся продаде Тому,
Дикю и Богъ знаіе кому. И за то-
ва не іе добрѣ да му ся вбывѣтъ
въ главж-тж иди и надѣжди, и да
му ся дава добро образованіе, за-
що-то бѣдствіе-то, въ коіе може да
испадне, ще му ся покаже още по
люто и по тяжко. Азъ съмъ увѣренъ,
че ваши-ты негритjане быхъ ся раз-
строили съвсѣмъ въ такво мѣсто,
гдѣ-то негритjанс-ты въ други-ти

плантации пнѣтъ и ся веселѣтъ, ка-
то полудѣли. Всѣкий чловѣкъ, вы
знаіете, Г. Шельби, мысли че іе правъ
въ свои-ти постѣпки, и азъ мыслиж
че ся обхождамъ съ негритjани-ти
толко съ добрѣ, колко-то имъ ся стои
да ся обхожда чловѣкъ съ тѣхъ.

”Блазѣ му, кой-то ся благодари
отъ себе си,” каза Г. Шельби, по-
издигнж си рамена-та и не скры не-
приятно-то впечатлѣніе, коіе-то про-
изведохъ на душиж-тж му слова-та
на гостъ-тѣ му.

„Е, каза Гели, подирь малко мѣ-
чяніе, съ коіе-то и двама-та чистіа-
хъ орѣхы, що ще речешъ? „Азъ
ще по размыслиж за това нѣщо, и
ще ся разговорѣ съ жени си,” от-
говори Г. Шельби. Нѣ, Г. Гели, ако
желаіеш да ся врьши работа-та та-
ка спокойно и тихо, какъ-то казвашь
то по добрѣ да не знаѣтъ на око-
ло насъ каквж работж вы врьшите.
Защо-то ако помиришіжтъ мои-ты
слугы, каквж работж вы врьшите, то
могж да вы увѣриж, че не ще по-
лучите спокойно ни іедного отъ тѣхъ.

„О, то ся знаіе, по добрѣ мѣкъ!
Нѣ искамъ да ви кажѣ, че имамъ дѣа-
волскы записи, и быхъ желалъ колко-то
іе възможно по скоро да знаіж, могж
ли отъ тука да ся надѣжъ за нѣщо.” каза
трѣговецъ-тѣ, като ставаше и поче-
нж да си навлача горне-то облѣкло.

„Наминѣте. навечеръ на шесть
или седемъ часа (11-12) и ще ви

дамъ отговоръ” каза Г. Шельби, и трговецъ-тъ ся покони и излизе вънъ.

„Ако быхъ можилъ, азъ быхъ го тлѣснѣлъ отъ стѣбѣ-тъ долу того-зи магарца, съ нѣговѣ-тъ безсрамнѣ самоувѣренность, продума си Шельби самъ, като видѣ че врата-та ся затворени. Нѣ той знае добръ, че съмъ въ нѣговѣ-тъ влѣстѣ. Ако бы казалъ нѣкогы нѣкой, че ще продамъ Тома на Югъ ѣдному отъ тыѣ проклетѣ трговци, азъ вѣрно быхъ му отговорилъ: Заръ покорный-тъ вашъ слуга ѣе куче, за да направи такво нѣщо? А сега виждамъ, че това ще ся сбѣде. И Елизино-то дѣте и то ще иде! Знаѣмъ че ще имамъ за това дѣте крѣськъ отъ женѣ ми, сѣщо-то и за Тома... и всичко защо-то съмъ длѣженъ. Охъ! Охъ! длѣгове! дѣяволъ-тъ знае свое-то прѣвиущество, и има намѣрениѣ да мя принуди.”

Най добро-то положеніе и най милостива-та форма на робство-то може да ся види въ Кентекки. Тамъ повече ѣе развита селска-та работа, коѣа-то по природѣ-тъ ся ѣе по покойна и по редовна, и не иска такви периодически усиленія, кон-то често сѣ потрѣбни въ работѣ-тъ на негрѣтѣни въ южни-ти области, и за това положеніе-то на робове-ти въ Кентекки ѣе и по добро за здравіе-то и по благоразумно; освѣнь това ступанинъ-тъ ся задоволя съ по мад-

кѣ печалѣжъ, не употрѣблявъ такви жестоки мѣри, кон-то често надвивѣтъ чловѣческѣ-тъ природѣ, кога надѣжда-та за ѣднѣмъ голѣмѣмъ и скоро печалѣ ся притегли съ интересъ-тъ на безпомощни и беззащитни существа.

Кой-то ѣе ималъ случай да посѣти нѣкои платации въ Кентекки и да види обращеніе-то на нѣкои-си Гостодари и Господаркы съ негрѣтѣни-ти, и послушаниѣ-то и любовь-тъ на робове-ти, може да ся увѣче да бѣлува стари-ти приказкы на патриархални-ти нѣрави, и другы такѣи басни; нѣ връзъ всичко това простира ся още ѣедна мрачна сѣнка — сѣнка на законъ-тъ. До гдѣ законъ-тъ допуща да ся купувѣтъ кѣ-то стока тыѣа чловѣци, въ кон-то ся бие срьдце-то, и имѣтъ нѣжни човства. Догдѣ ѣедно испаданіе (фалименто), ѣедно несчастіѣ, или неблагоразуміѣ или смъртъ на добрый-тъ Господаръ, всѣкый день може да бѣде причина да ся промѣни спокойный-тъ имъ животъ и приѣтелско-то покровителство на Господари-ти имъ и да испаднѣтъ въ безнадѣжно бѣдствіѣ и голѣмо тегло и трудове. До гдѣ всичко това ся забраня отъ закони-ти, до тогы робство-то не може да ся вижда добро, или да ся жѣлаѣ, колко дѣбръ да ѣе устроѣено управленіѣ-то нѣгово.

Г. Шельби бѣше ѣединъ отъ до

бри-ти чловѣци, имаше добро сѣрдце и ся обхождаше меко съ всички-ти, що бѣхъ на около му. И всѣкогы задѣгаше за всичко, що је потрѣбно за здравіе-то и благодествиіе-то на негритяни-ти въ свои-ти плантации. По несчястіе той ся бѣше вдалъ въ голѣми спекуляци, изгубилъ бѣ много, забръкалъ бѣ крайтъ, и бѣ задлъжнялъ, и записи-ти му на голѣми сумми бѣхъ ся паднали въ рѣцѣ-ти на Гели; Тыя краткы думи обяснявѣтъ разговоръ-тъ, кой-то приведохмы по горѣ.

Случи ся обаче, Елиза, кога бѣ наблизила врата-та, да чоіе нѣщо отъ разговоръ-тъ и да разбере, че іединъ трговецъ прави на Господаріа ѿ прѣдложеніе за нѣкого.

Тя бы съ драго сѣрдце ся запрѣла при врата-та за да слуша, кога излѣзе вѣнъ, нъ Госпожіа-та ѿ по-выка и тя бѣ длъжна да ся махне по скоро.

Нъ струваше ѿ ся да ѿе чула че трговецъ-тъ прѣдлага да купи дѣте-то ѿ. — Мога ли бы тя да сбръка? сѣрдце-то ѿ възврѣ, и ся забѣхъта и тя, безъ да ще, съ таквѣ силѣ го стиснѣ въ рѣцѣ-ти си, гдѣ-то горко-то издигнѣ очи-ти си и поглѣднѣ майкѣ си въ лице-то съ изумлѣніе.

„Що имашъ Елиза днесъ? що ти је кузумъ, попыта ѿ госпожіа-та, кога тя гласнѣ и прѣврнѣ гарне-то съ водѣ-тъ, завали іедно стоде, и

подаде на госпожіѣ сп іедно пощю длъго облѣкло на мѣсто свиле-но-то облѣкло, коіе-то, тя ѿ рече да ѿ донесе отъ долапѣ-тъ.

Елиза настрѣхнѣ при тыя думи. О, Госпоже, продума тя, като издигнѣ очи-ти си на горѣ, и ся зали съ слѣзи, опусти ся на столѣ-тъ и поченѣ да хлѣца.

„Що ти је Елиза, дѣте моіе, що ти је? попыта ѿ пакъ Госпожіа-та ѿ.

»Охъ Госпоже, Госпоже, отговори Елиза, тука бѣ дошелъ іединъ трговецъ, кой-то разговаріаше съ Господаръ-тъ въ трапезаріѣ-тъ, азъ ги чюхъ.”

»Ну та що има, глупаво дѣте, ако и да је така?

„О Госпоже! Зарѣ ви минува прѣзъ умѣ-тъ, че Господаръ-тъ иска да продаде дѣте-то ми? —

— И горѣ-та жена пакъ паднѣ на столѣ-тъ и заплака съ гласъ.

»Да го продаде! Ты си полудѣла, Елиза! Ты знаіешъ че Господаръ-тъ ти никогы не је ималъ дѣла съ южни-ти трговци, и че той никогы не је ималъ намѣрение да продаде ко-го да је отъ свои-ти работници. Ако ся обхождѣтъ добрѣ. Или ты, глупаво дѣте, мыслишь че ще рачи нѣкой да купи твой-тъ Гарри? Или мыслишь, че всячкый-тъ свѣтъ го глѣда съ такви очи, какво-то ты, глупава! Айде, утрий си слѣзи-ти и запстѣй ми дрѣхѣ-тъ... Така... Се-

га заплети ми косж-тж така хубавичко, какъ-то ты научихж завчерж, и другый пжть не ходи да подслушивашь подъ врата-та.

„Добрѣ, Госпоже, но Вы не ще дадете Ваше-то съгласіе никогы — да — да — ”

Глупости! бжди покойна, никогы нѣма да ся съгласѣ! Защо ты говоришь за това нѣщо? Азъ по скоро ще ся съгласѣ да продаждъ моѣ-то дѣте. Нѣ наистинж, Елиза, ты много си поченжла да ся голѣмишь съ дѣте-то си. Никой не може и нощ-тж си да покаже въ кщж-тж ни, ты завчясь мыслишь, че іе дошелъ да купува дѣте-то ти.

Успокоительный-тж тонъ на Господжж-тж утѣши Елизж, и тіа лесно и скоро облѣче Господжж си, най подиръ и сама ся разсмѣ съ страхъ-тж си.

Госпожіа Шельби бѣши знатна жена и съ умъ-тж си съ хърактеръ-тж си. Освѣнь великодушніе и благородство, коіе-то чясто іе характеристика на жем-ти въ Кентекки, Госпожіа Шельби имаше още высокы нѣравственни правила и религозни чувства и убѣждениа, съ кои-то ся іе руководствовала въ животъ-тж. Мажъ-тж ѣ, кой-то не ся отличяваше съ особитъ хърактеръ религозный, почиташе и цѣнѣше нѣйни-ти іакы убѣждениа, и нѣколко ся поклоняше

на нѣйно-то мѣнїіе. Той ѣ бѣ прѣдставилъ неограниченж свободж въ всички-ти нѣйны благодѣтели стремленїа за да устрои благосостояніе-то, възпитанїе-то и на-прѣдованїе-то на неволници-ти си. И токо речи, никогы не ся смѣсїаше въ нѣйни-ти дѣла. Ако и да не вѣрваше той тврдѣ много, че може чловѣкъ да ся посвяти съ добри дѣла, той обаче по нѣкогы мыслиаше, че жена му іе милостива и добродѣтельна за двамина, и ся надѣяше да ся удостои царствїе небесно съ излишни-ти нѣйни добродѣтели. И това мѣнїіе го освобождаваше отъ всѣж другж длжжность.

Подиръ разговоръ-тж съ тръговецъ-тж на срдце-то му легжж тяжкъ камѣкъ, защо-то виждаше нуждъ да открие прѣдъ женж-си намѣренїе-то си, а той добрѣ прѣдвїдаше, че ще срѣщне сопротивленїе отъ нѣйнж странж.

Г-жіа Шельби, като незнаїаше въ какво затрудненїе ся нахожда мажъ-тж ѣ, и като бѣше увѣрена въ нѣговж-тж добротж, бѣ съвсѣмъ искренна въ своѣ-то недовѣрїе, съ коіе-то тіа посрѣщжж Елизинтъ-тж страхъ. И наистинж, тіа исхвърли изъ умъ-тж си това нѣщо, и като ся готвїаше да иде на гости прѣзъ вечеръ-тж, тіа забрави съвсѣмъ, що ся бѣ случило въ стаїж-тж ѣ.

ВТОРА ГЛАВА.

Майка-та.

Елиза още отъ дѣте бѣше отхрана у Господаркѣ-тъ си, и всѣко-гы іе была галена любимица нѣйна.

Кой-то іе пѣтувалъ въ южны-ти дрьжави на Сѣверѣж Америкѣж, трѣбѣ чясто да му ся іе случявало да види утѣнчено-то обхожданіе, сладость-тъ и мекость-тъ на гласъ-тъ, коіе-то ся вижда да іе особитѣ дарѣ на мулаткы-ти (жени смѣсяни отъ родители, отъ кои-то іединѣ іе чрънѣ а другы-тъ бѣлѣ). Тыя іестественны дарове на мулаткы-ти сѣ чясто съіединены съ ослѣпительнѣж хубость. и, токо речи, всѣкогы съ приятнѣж и привлѣкательнѣж прѣдставителность. Елиза, какъ-то іѣ описахмы по горѣ, не іе измыслена отъ нашѣж-тъ фантазиѣж, нѣ си іе таква, какъж-то смы іѣ видѣли прѣди нѣколко години въ Кентекки. Подѣ забранѣж-тъ на Господѣж си, Елиза бѣ достигнѣла до зрѣлѣж возрастъ безѣ оныя искушениа, кои-то правѣтъ хубость-тъ на іеднѣж робыніѣж іедно пагубно наслѣдство. Тіа бѣ омѣжена за іединѣж младѣж, хубавѣж и способенѣж мулатѣж, кой-то бѣ робѣж въ іеднѣж околнѣж плантациѣж и ся наричяше Джорджъ Гаррисѣж.

Той-зи юнакѣж бѣ главенѣж отъ Господаріа си на іеднѣж фабрикѣж, гдѣ-то работіахѣж човали, гдѣ-то съ умѣнїе-то си и съ работѣж-тъ си почиташе ся за пръвѣж работникѣж на фабрикѣж-тъж. Той бѣ измыслилъ іеднѣж машинѣж за да чисти ленѣж-тъ, клѣчища-та, ако земеѣж въ вниманїе образование-то и положенїе-то на изобрѣтатель-тъж, то можеѣж да речемѣж, че съ това изобрѣтение, той показа такви механически способности, като и Уитни, кой-то изобрѣте машинѣж за да чисти памукѣж-тъ. ¹⁾ Той имаше хубавѣж личность и добро благородно обхожданіе, и много го обычїахѣж всицы на фабрикѣж-тъж. Нѣж като не бѣше той прѣдѣ законѣж-тъж чловѣкѣж, а іедна вещь, то всицы-ти тыя высокы качества бѣхѣж подчинени подѣ власть на іединѣж простѣж господарѣж, тупоуменѣж тиранѣж. Той-зи джентлманѣж (господинѣж) като чю за изобрѣтение-то на Джорджіа, отиде на фабрикѣж-тъж за да поглѣда, шо іе извършила таіа способна вещь. Той бѣ посрѣщанѣж съ

¹⁾ Іедна таква машина бѣ изобрѣтена отъ іединѣж младѣж негрятиниѣж въ Кентекки.

голъмъ ентузиазмъ отъ господарь-тъ на фабрикъ-тъ, кой-то му чести-ти, че је ималъ такъвъ безцѣненъ не-волникъ.

Джорджъ го поведе по фабрикъ-тъ, и му показа машинъ-тъ, и като ся бѣ въспалилъ отъ похвали-ти, говорѣаше толкосъ гладко, показваше такъвъ увѣренность, и бѣше толкосъ хубавъ и мѣжественъ, гдѣ-то на господарь-тъ поченъ да му докрыва-ва, като виждаше, че стои по низко отъ него. И какъвъ работъ има јединъ робъ да обыкаля свѣтъ-тъ, да избобрѣтава машини, и да си вири главъ-тъ помежду господари (джентл-мени)? Трѣбъ това да ся прѣкрати! Той ще го земе назадъ, ще го на-кара да оре и да копае земѣ-тъ, и ще види тогы, ще ли той да ся наддига така. „И така владѣлецъ-тъ на фабрикъ-тъ и всички-ти работ-ници смаѣахъ ся, кога той извед-нажъ поиска Джорджевъ-тъ заплатъ и обѣави, че ще го земе да го води у дома си.

„Нѣ Господинъ Гаррисъ” въз-рази му фабрикантъ-тъ, мы не ся надѣахмы на това нѣщо.”

„Та що има? Заръ той не је мой?”

„Мы съ драго срьдце быхмы ся съгласили да му надбавимъ заплатъ-тъ, Господине!”

Безъ всѣко възраженіе, Господи-не, азъ нѣмамъ нуждъ да главявамъ

мой-ти работници, кога ми је така воля-та.

„Нѣ, Господине, той ся вижда, да је много способенъ за тѣхъ работъ.”

„Непротиворѣчѣ, може да је и така, нѣ той никогы не је былъ спо-собенъ за коѣхъ да је работъ, що съмъ му азъ давалъ, това је вѣрно.”

„Нѣ помыслѣте само за машинъ-тъ що је избобрѣлъ той, възрази је-динъ отъ работници-ти, тврдѣ не умѣстно.

„О! наистинъ, машина за да избѣг-не отъ работъ, така ли је? Не ми је чудно, че је той избобрѣлъ това! Са-мо јединъ негрѣтанинъ може да изо-брѣте такви машини. Тѣ сами сѣ всички-ти машини за отбѣгновоніе на трудъ-тъ, всѣкый јединъ отъ тѣхъ. Нѣ, той ще ся врьви!”

Джорджъ стоѣаше като поразепъ, като чю приговоръ-тъ си отъ чловѣка, кому-то той знаѣше, че не је въз-можно да ся противи. Той скрьсти рацѣ-ти си, и бѣ стиснулъ устни-ти си, нѣ јединъ цѣлъ вудканъ отъ гор-чиви чюства пламтѣше въ грѣди-те му, и изливаше огненни рѣкы въ всички-ти му жѣлѣ. Той дышѣаше тяжело и голѣми-ти негови чрьни очи свѣтіахъ, като раскалени вѣжлища, той бы кыпѣлъ, и бы далъ волю не гнѣвъ-тъ си, безъ да мысли за па-губно-то послѣдствіе, нѣ добрый-тъ фабрикантъ улови го за рѣкъ-тъ и му пришепѣ на ухо-то: —

